

VASA UNIVERSITET

Enheten för marknadsföring och kommunikation

Magisterprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle

Henna Tuiskunen

Semantisk analys av Kaari Utrios bok *Haukka, minun rakkaani* och dess svenska översättning

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2020

INNEHÅLL

BILDER	2
SAMMANFATTNING	3
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Material	7
1.3 Metod	9
2 ÖVERSÄTTNING	11
2.1 Allmänt om översättning	11
2.2 Översättningsprocessen	14
2.3 Semantiska förändringar	18
2.4 Skönlitteratur	20
2.5 Beaktande av översättningens målgrupp	20
2.5.1 Finlandssvenska, finlandismer och sverigesvenska	21
2.5.2 Tidigare forskning	24
3 SEMANTISKA FÖRÄNDRINGAR I UNDERSÖKNINGSMATERIALET	26
3.1 Semantiska utelämnningar	26
3.2 Semantiska tillägg	30
3.3 Betydelsenyanser, inexaktheter och semantiska fel	32
3.3.1 Betydelsenyanser	32
3.3.2 Inexaktheter	41
3.3.3 Semantiska fel	43
3.4 Övriga semantiska förändringar	46
3.5 Slutsatser	49
4 SLUTDISKUSSION	51

LITTERATUR	55
BILDER	
Bild 1. Översättningens fyra grundaspekter	13
Bild 2. Översättningsprocessen	15
Bild 3. Målspråkets lösningar jämfört med källspråkets lösningar	16

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö**

Tekijä:	Henna Tuiskunen
Pro gradu -tutkielma:	Semantisk analys av Kaari Utrios bok <i>Haukka, minun rakkaani</i> och dess svenska översättning
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Ohjelma:	Kieliasiantuntijuus erikoistuneessa yhteiskunnassa
Suuntautumisvaihtoehto:	Ruotsin kieli
Valmistumisvuosi:	2020
Työn ohjaaja:	Karita Mård-Miettinen, Elina Nevasaari

TIIVISTELMÄ:

Pro gradu tutkielmani on käänösanalyysi, jossa tutkin kuinka Kaari Utrion kirjoittama romaani *Haukka, minun rakkaani* ja siitä tehty käänös eroavat semanttisesti toisistaan. Tutkin tarkemmin millaisia valintoja kääntäjä on tehnyt ja millaisia poisjätöjä, lisäyksiä, merkitys- ja sanaeroavaisuuksia käänöksessä on verrattuna alkuperäiseen tekstiin. Tutkimuksessani pohdin, millaisia vapauksia kääntäjä on työssään ottanut ja miten lähdetekstiä olisi vaihtoehtoisesti voinut kääntää, niin että se tarkemmin vastaisi lähdetekstiä.

Analyysissani olen jakanut semanttiset erot lähde- ja kohdetekstin välillä eri kategorioihin. Kategoriat perustuvat Rune Ingon (1990) luokitteluun. Tutkimuksessani on kolme pääkategoriaa: *poisjätöt*, *merkityserot* ja *lisäykset*. Merkityserokategoria jakautuu edelleen kahteen alakategoriaan, jotka ovat *epätarkkuudet* ja *käänösvirheet*. Tutkimukseni menetelmä on kvalitatiivinen ja menettelytapana olen käyttänyt lähilukua. Tutkimusmateriaalini koostuu kirjan kappaleista yksi ja seitsemän.

Käänösanalyysini osoittaa, että suurin osa eroavaisuuksista lähde- ja kohdetekstin välillä on merkityseroavaisuuksia. Useimmiten kohdetekstissä on käytetty käänösvastinetta, joka erosi sanasta, jota oli käytetty suomenkielisessä tekstissä. Vaikka suomenkieliselle sanalle on olemassa selvä ruotsinkielinen vastine, on kääntäjä kuitenkin päättänyt käyttää muuta käänösvastinetta, josta on muodostunut muun muassa merkitysvivahteita. Merkittäviä tarinaa muuttavia merkityseroja ei käänöksessä kuitenkaan ollut, mutta yksityiskohtia muuttavia sanoja käänöksestä kyllä löytyi. Suurin osa merkityseroista ovat tunnetta kuvaavia sanoja, jolloin kirjan henkilön tunnetila välittyy erilaisena suomenkielisestä ja ruotsinkielisestä kirjasta. Näin myös lukijalle välittyvä tunne on erilainen.

AVAINSANAT: Översättning, skönlitteratur, källtext, måltext, semantiska förändringar

1 INLEDNING

Min avhandling pro gradu är en analys av Kaari Utrios bok *Haukka, minun rakkaani* (1990) och dess svenska översättning *Min älskade falk* (2000). Avhandlingen är en översättningsanalys och jag undersöker semantiska skillnader mellan källtexten och dess översättning. Den ursprungliga texten som ska översättas kallas för *källtext* och har skrivits på *källspråk*. När en översättning ska göras ska översättaren översätta texten till en ny text på ett nytt språk. Den nya texten kallas för *måltext* och har skrivits på *målspråk*. Semantiska skillnader är bland annat utelämnningar och tillägg som gör att källtexten och måltexten avviker från varandra semantiskt. (Ingo 1990) I undersökningen tar jag reda på till vilken grad översättningen motsvarar källtexten, det vill säga om någonting har lagts till eller fallit bort under översättningsprocessen.

Jag valde att göra en översättningsanalys eftersom under mina studier till översättare har jag gjort flera översättningsanalyser i samband med översättningskurser och har funnit dem intressanta att utföra. Jag är intresserad av att granska källtexten och måltexten både ur en innehållsmässig och språklig synvinkel. Jag valde att analysera ett skönlitterärt verk eftersom jag hoppas i framtiden kunna översätta skönlitterära romaner. Översättningsanalyser är ett bra sätt att lära sig mera om hur andra översätter och få bra tips från andras översatta texter som översatts med översättarens personliga stil.

Även om varje översättare har sin egen översättningsstil kommer jag i min analys att diskutera översättarens val och ge exempel på hur man skulle kunna översätta på ett annat sätt i de fall där en semantisk skillnad finns mellan källtexten och måltexten. Det viktigaste i översättningen är att måltexten förmedlar samma betydelse som källtexten. (Ingo 1990) Det är viktigt att tänka på målgruppen för en bok under översättningsarbetet. Till exempel potentiella läsarnas ålder ska beaktas. Medan man översätter en bok till svenska ska översättaren tänka på att de svenskspråkiga läsarna kan bo både i Sverige och i Finland. Till exempel ordval behöver övervägas noggrant i sådana fall, det vill säga översättaren ska överväga vad som förstås av de svenskspråkiga läsarna både i Sverige och i Finland. Kanske något måste förklaras eller förtydligas mer för läsarna i Sverige eller för läsarna i Finland.

Jag valde att analysera Kaari Utrios bok *Haukka, minun rakkaani* och dess översättning *Min älskade falk*, eftersom jag är intresserad av historiska berättelser. Just den här boken valde jag eftersom texten är en gammaldags text och kan därför anses vara utmanande att översätta och kräver mycket av översättaren. Jag tycker det är intressant att översätta en bok vars händelser utspelar sig både i Sverige och i Finland på 1300-talet. Undersökningens resultat kan användas som hjälp under översättning av historiska skönlitterära verk. Min undersökning kan också vara till nytta för andra som gör liknande undersökningar.

1.1 Syfte

Avhandlingens syfte är att jämföra om källtexten och måltextern skiljer sig semantiskt från varandra i Kaari Utrios bok *Haukka, minun rakkaani* och dess svenska översättning. Jag undersöker om det finns semantiska förändringar som tillägg, utelämnningar, betydelsenyanser, inexaktheter och semantiska fel i översättningen. De semantiska ändringarna är inte alltid betydande men ändå kan det finnas nyansskillnader i hurdan känsla som läsaren får av originalet och översättningen. På grund av hur mycket man skulle kunna analysera så har jag valt ut några aspekter som jag fokuserar på. Jag ska alltså inte analysera alla semantiska förändringar som finns mellan texterna.

Forskningsfrågorna i avhandlingen är:

1. Hurdana semantiska tillägg, utelämnningar och fel finns det i översättningen?
2. Hurdana betydelskillnader finns det mellan källtexten och måltextern?

Jag antar att måltextern kommer att vara väldigt nära källtexten, men att det finns ord som ändrar betydelsen så pass mycket att läsaren får en annan känsla av berättelsen än vad källtexten ger till läsaren. De flesta semantiska skillnaderna mellan böckerna antar jag främst är ordvalsskillnader, eftersom det inte alltid är lätt att hitta en motsvarighet som

betyder exakt samma sak som källtextens ord. Mina hypoteser är att det finns meningar i översättningen vars betydelse förändrats och ord som har fallit bort. Jag antar detta eftersom detta inte är ovanligt när man översätter.

Vidare antar jag att översättaren har lagt till element i översättningen, mest förklarande ord och adjektiv, eftersom detta kan behövas i målspråket, men som nödvändigtvis inte behövdes i källspråket. Jag antar också att det finns några sverigesvenska ord i översättningen, som inte används i Finland. Det finns möjligtvis också några finlandssvenska ord när de finskspråkiga karaktärerna talar svenska i boken. Jag antar alltså att översättaren har översatt vissa av karaktärernas repliker med en röst från kulturen som de kommer ifrån.

1.2 Material

Materialet i undersökningen utgörs av två böcker. Kaari Utrios bok *Haukka, minun rakkaani* (1990) och dess svenska översättning *Min älskade falk* (2000) som Ann-Christine Relander har översatt. Jag analyserar inte hela boken, utan jag har valt ut två kapitel i boken för analys. Jag har valt sådana kapitel som har mycket avvikelser mellan originaltexten och översättningen. Detta avgjorde jag efter att jag närläst böckerna.

De kapitel som analyseras är kapitel ett och kapitel sju. Från boken *Haukka, minun rakkaani* analyserar jag kapitel ett, sidorna 9–24 och kapitel sju, sidorna 105–120. Från boken *Min älskade falk* analyserar jag sidorna 9–24 i kapitel ett och i kapitel sju sidorna 99–113.

Romanens handling

Kaari Utrios bok *Haukka, minun rakkaani* handlar om Blanka, en förmögen 23-årig kvinna som har blivit ingift i en familj. Mannen som hon blev bortgift till redan som 13-åring är mycket äldre än henne. Tio år senare dör hennes man Gudmund Blad i en olycka

vid sjön och samtidigt dör även deras barn. Båda dessa förluster underlättar hennes liv och gör henne lycklig för ett ögonblick. Nu är hon äntligen fri att resa tillbaka till sin familjegård och hon kommer också att ärva hälften av sin mans förmögenhet. Hennes mörka liv börjar se ljust ut.

Gudmunds son Magnus Gudmundsson Blad och hans fru Ulfhild Tunadotter tycker dock annorlunda. Magnus och Ulfhild är båda ungefär tio år äldre än Blanka. De bestämmer sig för att gifta bort henne för att inte förlora sin plats i den stora herrgården. De hittar en tysk man, Arent von Prenden, som vill bli förmögen och lovar därför att göra exakt som paret Gudmund Blad bestämmer, efter han har gift sig med Blanka.

Blanka bestämmer sig för att rymma från herrgården med sin falkenerare Teuro (Blankas falkskötare) och sin falk Aude. När de är på flykt möter de en grupp män från Finland. En av dem är en ärevördig man, Daniel Tulikilpi, som dödar Blankas falk av misstag. Daniel bestämmer sig för att hjälpa Blanka och Teuro att komma till Blankas fars herrgård. Daniel blir kär i Blanka och försöker locka henne till att bli hans fru. Detta vill dock inte Blanka på grund av vad som hände med hennes falk och att hon äntligen är en änka och kan leva utan en man. Här börjar deras gemensamma långa resa från främlingar till ett gift par.

Introduktion av författaren

Kaari Utrio är en finsk författare som är känd för sina historiska verk. Hon har skrivit böcker i över 50 år och hennes första verk publicerades i oktober 1968. (Kaariutrio 2018) Hon har varit en aktiv författare sedan 1968 och har arbetat som konstprofessor mellan 1995–2000 (375 Humanistia, 2014). Utrio har skrivit över 40 böcker totalt, varav de flesta är romaner (Kaariutrio, 2018). Kaari Utrio är född 28.7.1942 i Helsingfors. Hon har fått sin magisterexamen i Finlands historia och i allmän historia från Helsingfors universitet år 1967. (375 Humanistia, 2014)

Utrio har inte endast skrivit fiktiva skönlitterära verk utan hon har även skrivit andra arbeten under sin karriär, bland annat noveller, artiklar till tidningar och fortsättningsromaner samt manuskript till tv och radio. Hon har agerat som litteraturkritiker och kolumnist i olika tidningar och varit handledare i seminarier för författare. Utrio har hållit föreläsningar och föredrag både i Finland och utomlands. (375 Humanistia, 2014). Utrio har vunnit fyra priser mellan 1978 och 2014 under sin långa karriär som författare. Priserna Utrio har vunnit från nyaste till äldsta är: Finlands författarförbundets pris 2014, Pro Finlandia 1993, Kirjapöllö priset 1992 och Statens litteraturpris 1973. (Kirjasampo 1)

Utrio skriver för det mesta fiktiva och historiska böcker som utspelar sig i Finland och i Sverige. Oftast placeras böckerna i medeltiden. (Kaariutrio 2018) Flera av hennes böcker har blivit översatta till flera språk varav svenska är det vanligaste språket. Andra språk är till exempel engelska, estniska, tyska, ungerska, tjeckiska, polska, litauiska och koreanska. Flera av Utrios böcker har också gjorts som audiobok på finska. (375 Humanistia 2014)

1.3 Metod

Metoden i avhandlingen är kvalitativ. I kvalitativ forskning samlar man information genom intervjuer och textmaterial. (Patel & Davidson 2011: 14) I detta fall har jag samlat mitt undersökningsmaterial genom textmaterial, det vill säga genom Kaari Utrios böcker. Kvalitativ forskning har mera att göra med egna tolkningar och upptäckter än vad kvantitativ forskning har (Patel & Davidson 2011: 105). Eftersom jag läser, antecknar och analyserar över mina egna anmärkningar så klassificeras denna avhandling pro gradu som kvalitativ undersökning.

Jag har närläst böckerna *Haukka, minun rakkaani* och översättningen *Min älskade falk*. Närläsning betyder att man läser texten noggrant och analyserar den samtidigt (Hägnesten 2015). Medan jag läste böckerna så excerperade jag de semantiska skillnaderna mellan texterna. Efter det kategoriserade jag de semantiska skillnaderna till utelämnningar, tillägg,

betydelsenyanser och semantiska fel enligt Ingo (1990). Dessa kategorier diskuteras i avhandling med hjälp av exemplen ur de två böckerna. Alla kategorier har sitt eget avsnitt i avhandlingen. Avsnitten är 3.1 Semantiska utelämnningar, 3.2 Semantiska tillägg, 3.3 Betydelsenyanser, inexaktheter och semantiska fel. Många av exemplen kunde kategoriseras i flera kategorier. I analysavsnittet motiverar jag varför de placerats i den ifrågavarande kategorin. I avsnitt 3.4 finns övriga semantiska förändringar som inte hör till Ingos (1990) kategorisering.

Alla finskspråkiga exempel i analysen är från boken *Haukka, minun rakkaani* (1990) och alla svenskspråkiga är från boken *Min älskade falk* (2000). Dessa har jag inte separat markerat. Sidorna 9–24 från både finskspråkiga och svenskspråkiga boken är från kapitel ett och alla exempel från kapitel sju i den finskspråkiga är på sidorna 99–113 och i den svenskspråkiga boken, sidorna 105–120. Jag har inte markerat avsnitten separat i exemplen, bara vilken sida exemplen kommer från i båda böckerna.

2 ÖVERSÄTTNING

I detta kapitel redogörs vad översättningsarbete är och vilka processer som ingår i det. Jag definierar de vanligaste begreppen som hör samman med översättningsarbete och diskuterar vad man ska tänka på när man översätter en skönlitterär text. Jag diskuterar också hur översättaren ska beakta målgrupper, till exempel i valet av ordmotsvarigheter, särskilt i fråga om finlandssvenska och sverigesvenska.

2.1 Allmänt om översättning

Då man översätter räcker det inte med att man bara har en förmåga att analysera en text och kunskaper i käll- och målspråket. Man behöver använda kreativt tänkande, kunskap om målgruppen och deras miljö och kultur samt fundera ut lösningar i knepiga situationer. Det är bra att vara uppfinningsrik när det behövs, men också lydig för att kunna följa källtextens stil. Det är vanligast att översätta från ens andra starka språk till ens modersmål. (Aaltonen 2015: 276) Ändå har vissa översättare två språk som är så starka att de översätter från och till dem båda (Ingo 1990: 302).

Det finns flera sätt för en översättare att arbeta på. Översättare kan bland annat vara en freelancer, arbeta i någon byrå som ensam översättare eller till exempel arbeta i Europeiska kommissionen och vara en av drygt tusen översättare (Aaltonen 2015: 152). Översättarens arbete innehåller inte bara översättning utan en stor del av arbetet är att söka information, material och termer gällande den ursprungliga texten. (Aaltonen 2015: 154)

Förberedningsarbetet tar tid innan översättaren har alla behövliga termer för sin översättning. Utredningsarbetet fortsätter konstant under hela översättningsprocessen. Översättarna är inte bara utredare, utan också terminologer. Det är nödvändigt att använda de rätta termerna i det ifrågavarande fältet. Det man inte kan ta reda på. Om termen inte tidigare är översatt, så är det översättaren som ska finna på en lämplig motsvarighet till termen. (Aaltonen 2015: 154)

Vad kan då räknas som en översättning? All översatt text som har samma betydelse på källspråket som på målspråket räknas som en översättning. Textens längd, ordföljd eller ordval har ingen betydelse, bara innehållet i texten är samma som i källtexten. (Aaltonen 2015: 278) Alla texter kan översättas, det finns ingen text som är omöjlig att översättas. Direkta översättningar är däremot svåra att skapa och sådana här direkta översättningar finns sällan. Det finns inte identiska översättningar, även direkta översättningar är inte identiska. (Aaltonen 2015: 275–277)

Även om varje text kan översättas kan det vara utmanande att uppnå ett resultat där betydelsen hålls samma i varje mening. Betydelsen ska vara samma även om man använder andra ordmotsvarigheter. Innehållet ska vara samma i måltexten och i källtexten, även om sättet att säga samma fras skulle skilja sig mellan texterna så har den egentligen ingen betydelse i själva översättningen. Direkta motsvarigheter är alltså inte målet i översättningsarbetet. (Aaltonen 2015: 275–277)

Alla som arbetar som översättare har inte en utbildning för det. Det finns ett allmänt tankesätt att vem som helst kan översätta, vilket är sant. Men oftast behöver en översättare bland annat mycket information, termer, ordförråd och grammatisk kunskap om både käll- och målspråket. Detta kan endast en regelrätt översättarutbildning ge. (Ingo 1990: 299–300) Men översättarens viktigaste verktyg i arbetet är ändå hans eget modersmål (Ingo 1990: 302).

Översättarna har många hjälpmedel i sitt arbete, till exempel olika lexikografiska och terminologiska hjälpmedel samt grammatiska hjälpmedel. Dessa räcker dock inte alltid och därför behövs det översättningsstudier och forskningar inom olika ämnen och områden. Dessa hjälper översättarna i deras arbete. Översättarna läser oftast också forskningar inom andra ämnen som använder de termer som översättaren arbetar med. (Lindqvist 2005: 17)

Enligt Ingo (1991) är översättningskritik ett främmande begrepp för många. Översättningskritik innebär att översättaren får respons om sitt arbete, sådant gensvar är ändå oftast negativt. Översättaren får sällan erkännande för sitt arbete, om översättaren

ändå får gensvar så är det oftast kritik. Översättningskritik används mer i granskningen av skönlitterära verk jämfört med andra översatta texter. Litteraturkritik finns det mycket av, men översättningskritik är sällsynt. (Ingo 1991: 240) Enligt Lindqvist (2005) kan man stöta på översättningskritik i olika tidskrifter, ofta nämns det inte att en text i tidningen är en översättning. Oftast påpekas möjliga fel som finns i den översatta texten och översättarens namn nämns. (Lindqvist 2005: 18)

Nedan definieras kort *översättningens fyra grundaspekter* som översättaren använder i sitt arbete. Dessa illustreras i en bild som visar vad översättningens fyra grundaspekter betyder och innebär. Bild 1 föreställer Ingos (2007) figur om översättningens fyra grundaspekter. I en bra översättning måste dessa fyra aspekter vara i skick. Aspekterna är grammatisk struktur, språklig varietet, semantik och pragmatik. (Ingo 2007: 20–21)

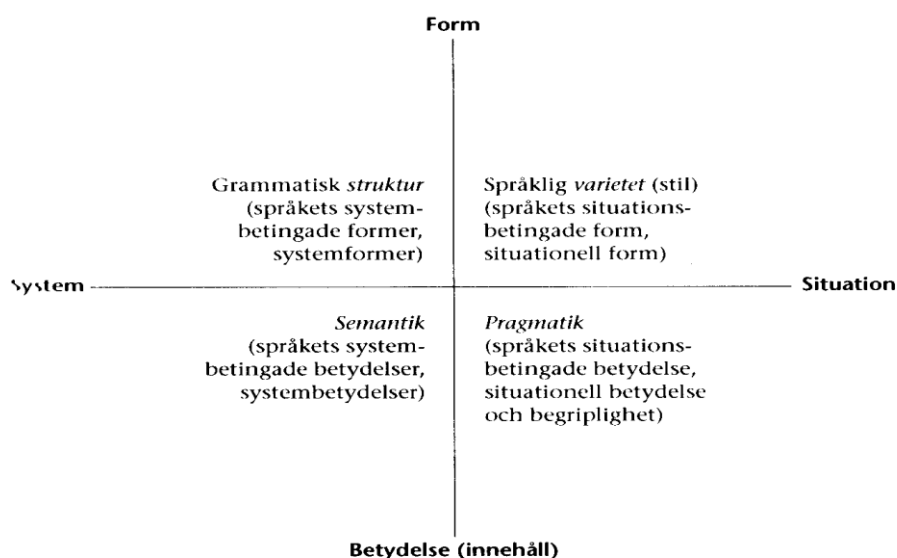


Bild 1. Översättningens fyra grundaspekter (Ingo 2007: 21).

Aspekten grammatisk struktur innebär att översättaren ska granska alla aspekter i källspråket, bland annat ortografi, ljudlära, morfologi och syntax (Ingo 2007: 21). Eftersom grammatiken är annorlunda i källspråket än i målspråket så hör det till

översättaren att se till att rättstavning, formlära och satslära är korrekt i översättningen. (Ingo 2007: 65)

Därtill ska översättaren granska aspekten språklig varietet. Eftersom författaren har skrivit sin text på sitt modersmål så har hen alla medel att skriva i en språkstil som passar situationen i boken. Att finna den mest passande språkstilen för översättaren kan vara utmanande ibland, eftersom under samma situation kan två olika kulturer ha annorlunda varietet i språket. Samtidigt ska översättaren finna passande ord utan att betydelsen ändras eller ger en annan känsla till läsaren än vad det ursprungliga verket ger. (Ingo 2007: 22)

Översättaren ska också arbeta på ett semantiskt plan med texten. Detta innebär att hen ska se till att betydelseerna förs över likadant från källtexten till måltexten. (Ingo 1991: 254) Ordens och textens betydelse är länkade, vilket betyder att för att texten skulle vara fungerande, ska texten vara semantiskt korrekt (Ingo 2007: 22). Eftersom betydelsen förs över från källtext till måltext ska ordval och betydelser möta varandra (Ingo 1990: 293–294).

Texten ska även beaktas på ett pragmatiskt plan. Det är viktigt att granska hur den översatta texten fungerar på målspråket i en annan miljö och kultur än på källspråket. Samma betydelse i texten ska komma fram, men istället för att skriva frasen på samma sätt som i källtexten så skriver man frasen på ett annat sätt, men ändå så att man behåller samma betydelse. Kulturella skillnader ska beaktas medan man översätter. Översättaren behöver fundera på om läsaren med ett annat modersmål och kultur kommer att förstå texten på samma sätt som källspråkets målgrupp gör. (Ingo 1991: 257)

2.2 Översättningsprocessen

I den här avhandlingen använder jag ofta termerna *källspråk* och *målspråk*. I det här avsnittet redogör jag för dem. Analys, överföring och bearbetning är tre viktiga steg som man går igenom innan man börjar med själva översättningsarbetet. När man söker efter information om källtexten är det bra att skriva en ordlista med ord och termer som

används i liknande texter. Detta kommer man ha nytta av under översättningsarbetet. (Ingo 1991: 92–93)

Bild 2 föreställer en översättningsprocess. Bilden visar vad som händer i processen i översättningsarbetet från källtexten till den färdiga översättningen. Bild 2 är lånad från Ingos bok *Från källspråk till målspråk* (1991).

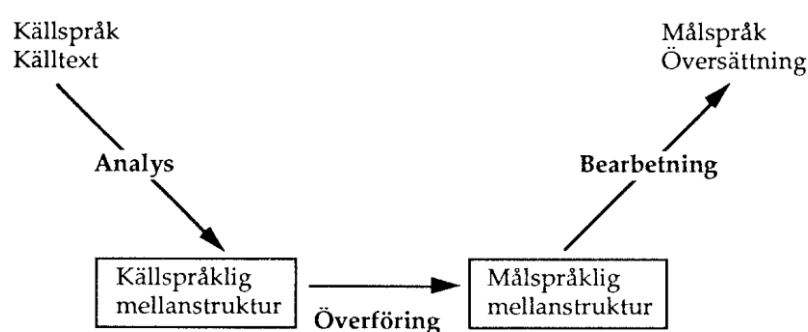


Bild 2. Översättningsprocessen (Ingo1991: 92).

Bild 2 föreställer olika skeden i översättningsprocessen. Översättningsprocessen börjar med analys av *källtexten*, vilket är den text som ska översättas. Innan man sätter igång med själva översättningen så är det bra att först ta reda på termer och deras översättningar och läsa liknande texter på källspråket som redan är översatta till målspråket. Översättaren har inte alltid tid för detta, men det skulle vara idealiskt. Följande steg är att strukturera sin text på målspråket, vilket är det språk man kommer att översätta till. (Ingo 1991: 92–93)

Under översättningsarbetet ska man se till att samma betydelse förs över från källtexten till måltextern. Även nyanskillnader kan ändra betydelsen. Detta är en viktig aspekt i översättarens jobb, det vill säga att försöka välja sådana motsvarigheter till orden så att textens betydelse inte ändras. Läsaren kan föras in på fel spår och få annorlunda associationer än vad författaren har menat. Att använda ord som kan tolkas på flera sätt är en svaghet i en översättning. (Ingo 1990: 295)

Alla kulturer och språk har sitt eget ordförråd, grammatik och talesätt. Det är viktigt för översättare att följa målspråkets normer. (Ingo 1990: 296–297) Identiska översättningar finns inte: även om två översättare skulle översätta samma text, skulle resultatet vara annorlunda. Alla har sin egen översättningsstil och olika ordpreferenser och det syns i översättningen. (Aaltonen 2015: 275)

Det är också viktigt att översättaren håller målgruppen i tankarna, till exempel om något måste förklaras eller sägas på ett annat sätt. Översättningen behöver inte vara likadan som källtexten: det räcker om alla viktiga aspekter finns med och betydelsen har hållit sig samma. (Ingo 1990: 296–298)

Bild 3 förevisar hur informationen och betydelsen kan ändras mellan källtexten och måltexten.

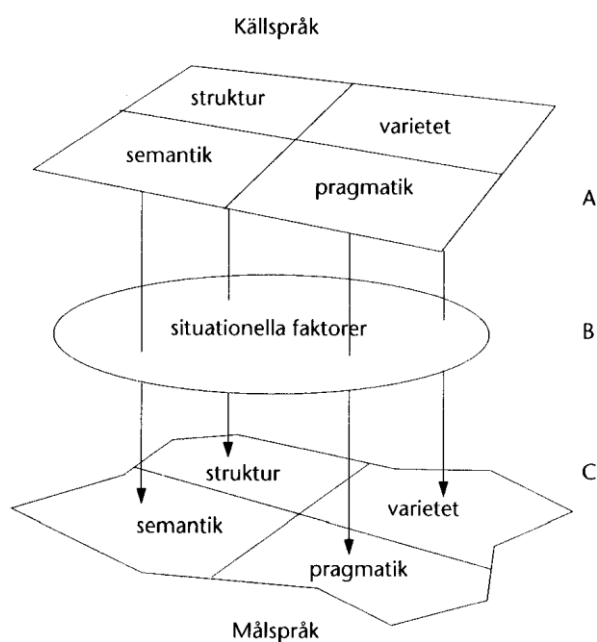


Bild 3. Målspråkets lösningar jämfört med källspråkets lösningar (Ingo 2007: 31).

Bild 3 föreställer lösningar som översättaren tar under översättningsarbetet och hur lösningarna som blivit gjorda i källspråket kan vara olika i målspråket. På nivå A överförs källtextens innehåll till ett nytt språk, målspråket. På nivå B ska översättaren beakta de kulturella skillnaderna mellan käll- och målspråket som kan påverka förståelsen av måltexten. På nivå C ska översättaren fundera på om ordmotsvarigheterna har samma betydelse, om det är likadana stil i texterna och om andra påverkande aspekter är likadana på både källspråket och målspråket. (Ingo 2007: 30–31)

När man granskar bilderna 2 och 3 bredvid varandra så kan man se att bild 3 är mer noggrannare i sin analys än vad processen i bild 2 är. Båda av dessa bilder visar processen från källspråk till målspråk. Bild 3 visar också att efter de kulturella skillnaderna har tagits i beaktning så ändras målspråkets text jämfört med källspråkets textform, formen på nivå A och C visar detta. Bild 3 visar också hur *översättningens fyra grundaspekter* används jämfört med bild 2 som är en mer enkel version av översättningsprocessen. (Ingo 2007: 31) Översättningens fyra grundaspekter presenterade jag i kapitel 2.1.

När man översätter en skönlitterär text är det viktigt att få med alla viktiga aspekter i texten så att ingen händelse saknas i översättningen (Bassnett 1995: 96–97). Enligt Bassnett är översättaren alltid först en läsare och sedan en översättare. Översättare ska analysera text ur läsarens synvinkel och se till att samma tankar och känsla förs över till översättningen. (Bassnett 1995: 98) Man kan säga att översättarens jobb inte bara är att översätta, utan hans jobb är också att tolka text, både textens känsla, innehåll och språk. Översättarens jobb är så mycket mer än att bara översätta. Det behövs mycket analys och tid för att komma in i texten som ska översättas innan själva översättningsarbetet börjar. (Bassnett 1995: 96–100)

Översättaren måste vara lite av en detektiv av sig, eftersom till översättarens arbete ingår att man ska leta efter ord, namn och termer som redan är översatta. Det är utmanande att översätta nya författares verk, med till exempel nya påhittade platsnamn. Då måste översättaren själv finna namnen eller orden på målspråket. Ordet måste ge samma bild, känsla och tanke som källspråkets ord ger, vilket kan vara utmanande. Om ordet redan är

översatt så ska översättaren använda ordet som någon annan redan har använt i liknande texter. (Ingo 1991: 215)

2.3 Semantiska förändringar

I detta avsnitt kommer jag presentera några centrala begrepp och Ingos (1990) semantiska förändringar i en översättning. *Ekvivalens* och *översättningsmotsvarigheter* är ett begreppspar med identisk betydelse. Enligt Ingo (1990) finns det delade åsikter om hur man ska definiera dessa termer, speciellt termen *ekvivalens*. Ekvivalens betyder att det finns exakta motsvarigheter mellan två språk. Det kan också betyda att det finns två olika ord som inte är varandras motsvarigheter, men som ändå betyder samma sak. Båda dessa är definitioner till termen *ekvivalens*. (Ingo 1990: 96) Under översättningsarbetet ska man konstant utvärdera sin text semantiskt. Att vara observant med översättningens innehåll är viktig. Finns det bland annat tillägg, utelämnningar eller felaktigheter i texten? (Ingo 1990: 293)

Semantik betyder betydelselära. Översättarens huvudsyfte i sitt arbete är att föra över samma *betydelse* från källtexten till måltexten. Semantiken är viktig i texterna. Speciellt i översättningarna ska man vara noggrann med att samma betydelse förs över från den ursprungliga texten till den översatta texten. Det finns ändå fall där textstilen är viktigare än betydelsen, till exempel i estetisk-poetiska texter. I dessa texter är det viktigt att vara uppmärksam på kvaliteten i texten, så att stilen är den samma. Det är viktigt att texterna är likadana på alla sätt, bland annat stil och betydelse. (Ingo 1990: 293)

Det finns alltid skillnader mellan två språk på grund av till exempel kulturskillnader. Översättaren kan behöva lägga till något till måltexten som inte finns i källtexten för att betydelsen skulle vara likadan. Översättaren översätter inte bara ord utan översättaren ska också tänka på sammanhanget och vad som fungerar i målspråket. Översättaren behöver kontinuerligt göra val i sitt arbete och till exempel *tillägga* ord, meningar eller möjligtvis göra en ny styckesindelning. Översättaren behöver också granska vad som fungerar semantiskt i texten. Det är viktigt att granska om de möjliga ändringarna är behövliga på

grund av olika språk- och kulturmiljöer för läsaren av källtexten och måltexten. Skillnaderna mellan kulturen i målspråket och i måltexten och källspråkets och källtextens kultur är pragmatiska. När det inte finns en anledning att förklara texten pragmatiskt så ska översättaren försöka föra över betydelsen från källtexten så exakt som möjligt till måltexten (Ingo 1990: 293–294)

Utelämningar kan jämföras med tillägg. Det är översättarens val att lämna bort vissa ord som inte behövs i måltexten för att skapa samma sammanhang som i källtexten (Ingo 1990: 294). Utelämningar kan ändå ses göra mer betydelsefulla skillnader i den översatta texten än vad ett tillägg gör, eftersom om man lämnar bort någonting som har funnits i den ursprungliga texten kan översättningen bli fattigare. (Ingo 1990: 294) Översättaren kan till exempel välja att lämna bort något på grund av kulturella skillnader (Ingo 1991: 258).

När betydelsen skiljer sig från den ursprungliga texten så skapar detta ett *översättningsfel*. Enligt Ingo (1990) är semantiska fel vanliga i översättningar. Dessa är misstag som ändrar betydelsen, känslan eller händelsen i verket och missleder läsarna. (Ingo 1990: 295–296) *Inexaktheter* är aspekter i texten som förvränger texten på något sätt, till exempel missleder läsarna genom felaktig information. Sådana här inexaktheter i texten skapas oftast av ordmotsvarigheter som inte riktigt passar in i sammanhanget eller förvränger textens innehåll på något annat sätt. (Ingo 1990: 294–295)

Betydelsenyanser och *inexaktheter* liknar varandra. De vanligaste betydelsenyanserna skapas när en mångsidig motsvarighet till ensidigare ord, och tvärtom, läggs till i översättningen. Detta kan skapa en skillnad i texten och motsvarigheten passar nödvändigtvis inte in i sammanhanget. Det bästa är att välja en ordmotsvarighet som inte kan tolkas på flera sätt, så att ordvalet inte skapar en betydelsenyans i texten. (Ingo 1990: 294–295)

2.4 Skönlitteratur

I detta avsnitt diskuterar jag om berättaren, berättarperspektiven och textstilen i skönlitterära verk, vilka man ska ta i beaktan när man översätter ett skönlitterärt verk. Alla genrer behandlas annorlunda under översättningsarbetet eftersom de har olika egenskaper och eftersom stilen ska vara likadan både i källtexten och i måltexten.

Varje genre har sin egen stil på språket som används. Det finns inte bara en stil eller ett sätt att använda språket i skönlitterära verk. Det beror mycket på vilken textstil boken ifråga har. I samma bok kan de olika karaktärerna ha olika sätt att tala som berättar till läsaren om karaktärens personlighet. (Mäntynen 2006: 165) Detta är en sak man ska beakta, speciellt när man översätter ett skönlitterärt verk, så att källtextens stil behålls i översättningen. Stilen ska hålla sig på samma nivå i båda texterna.

I romaner kan det finnas en opartisk berättarröst som har egen attityd, men som inte är med i bokens handling. Berättaren beskriver oftast händelserna från ett perspektiv från en karaktär i boken eller som en opartisk berättare. Detta kan skrivas i jag-form, i tredje person eller som ett allvetande perspektiv. (Östman 2015: 99)

Romanen kan berättas från huvudkaraktärens perspektiv, men berättarperspektivet kan också ändras från kapitel till kapitel. När det finns ett starkt berättarperspektiv i romanen är berättaren oftast en karaktär i boken. Läsaren får läsa om allt som karaktären ser, tänker, säger och upplever. Ibland följer man en objektiv berättarstil och då är berättaren osynlig och hans attityder hörs inte i boken. Berättaren berättar då endast vad de olika karaktärerna i boken gör och säger. (Östman 2015: 99–100)

2.5 Beaktande av översättningens målgrupp

I avsnitt 2.5 diskuterar jag om målgruppens roll i översättningen och hurdana saker som ska beaktas av översättaren. Kulturella skillnader och språklig bakgrund diskuteras närmare i avsnitt 2.5.1. Skillnaden mellan sverigesvenska och finlandssvenska är bland

annat att finlandssvenskan har ålderdomliga drag som är kvar från förr i tiden samt att den har blivit påverkad av olika dialekter och finska språket (Tandefelt 2015: 20). Både svenska och finska språket har gamla rötter. I dag tar svenskan i Finland intryck från finskan men det har varit tvärtom en gång i tiden. (Ett land två språk 1998: 60) Mer om detta i avsnitt 2.5.1. Även om språk kan räknas som en ganska liten del av kulturen så har det en betydande plats i den.

Översättarna vet att vissa ord förstås annorlunda i olika kulturer, därför är det viktigt att veta hur olika ord används i målspråkets kultur. (Nida 2001: 13) När man granskar en översättning är det viktigt att man inte bara koncentrerar sig på det som inte stämmer överens med källtexten, istället är det viktigt att ha målgruppen i tanken. Målgruppen ska inte behöva fundera på ordval som används i boken eller förstå någon dialekt för att kunna läsa ett översatt verk. Översättningen är lyckad när målgruppen tänker att texten är lättläst och en text är godkänd i den kulturen som översättningen publiceras i. (Nida 2001: 3)

2.5.1 Finlandssvenska, finlandismer och sverigesvenska i översättningarna

I det här avsnittet diskuterar jag vad finlandismer är och lite om skillnader mellan finlandssvenska och sverigesvenska. Enligt Jakobsson (2017) så har vissa ord i svenskan som talas i Finland annorlunda drag än svenskan som talas i Sverige, vilket gör att svenskan i Finland skiljer sig från svenskan i Sverige.

Svenska språket kom till Finland med köpmän och missionärer under medeltiden. I Finland fanns det många finska dialekter som blandades med svenskan, vilket gjorde att vissa finländare hade svårt med att uttala orden. Vissa ljud som finns i svenskan finns inte i finskan. (Tarkiainen 2008: 236–237) Även om svenskan introducerades i Finland under medeltiden så hänger en del av språket fortfarande kvar ända tills idag, genom ord och dialekter. Allt det här har påverkat hur svenskan i Finland är, det vill säga sättet att uttala orden och ordförrådet som skiljer sig från det sverigesvenska ordförrådet.

Finlandssvenskan och sverigesvenskan är olika på grund av regionen dessa språkvarieteter används i. Ändå har man samma grammatik i finlandssvenskan och i sverigesvenskan, stavar likadant och i Finland används samma normativa ordbok, dvs. Svenska Akademiens ordlista, som i Sverige. Däremot finns det stora skillnader i uttalet. Finlandssvenskarna talar svenska med samma intonation som de talar finska, när sverigesvenskarna har sitt eget ”sjungande” sätt att tala. (Ett land två språk 1998: 60–61)

Finlandismer är svenska ord som finländare i Finland använder och som har fått inflytelse från det finska språket. Till finlandssvenskan har det kommit egenheter från både standardspråket samt från de olika svenska dialekterna som finns i Finland. (Reuter 2011: 9) Finlandismerna kan också vara svenska ord som har en annan betydelse i Sverige än i Finland (Hällström-Reijonen af 2012).

Enligt Hällström-Reijonen af (2010) har finlandssvenska språkvården försökt påverka så att finlandssvenskan och sverigesvenskan inte ska skilja sig för mycket från varandra. Finlandssvenskan ska vara nära standardsvenska och för att det här ska lyckas ska man undvika finlandismer för att kunna hålla språket så nära sverigesvenskan som möjligt. *Standardsvenska* och rikssvenska är samma sak, det är svenska språket, i skrift, utan några dialektala ord. (Isot).

Ord som man använder i svenskan i Finland har inte alltid direkta motsvarigheter i svenskan som används i Sverige. Ett ords mening i Sverige behöver inte ha samma betydelse i Finland och vice versa och ibland har man ett annat ord för samma betydelse. Detta kan bland annat bero på att länderna har olika statliga byråer och lagstiftningar. (Reuter 2014: 20–21)

När en finskspråkig talar svenska översätter personen ibland orden direkt från finska till svenska. Orden är kanske inte rätt i finlandssvenskan heller, men de flesta som pratar svenska i Finland förstår orden som är ”fel” och därför används orden ofta. (Reuter 2011: 13) Dessa vanliga felöversättningar är med i det vardagliga språkbruket, men sverigesvenskarna förstår inte dessa finlandismer eftersom för dem betyder de ingenting.

Det finns ord i finlandssvenskan som inte har en motsvarighet i sverigesvenskan. Exempelvis så är *memma* en maträtt som svenskarna i Sverige inte brukar äta och därför har de inte en motsvarighet till ordet. Så om de ska prata om denna påskeferrätt använder de finländarnas ord antingen på finska eller på svenska. (Reuter 2014: 21)

Till exempel så är ordet *bykpojke* en finlandism där man kan se påverkan från det finska språket. *Bykpojke* kommer från finska ordet *pyykkipoika* och är direkt översatt från finskan. Motsvarigheten till detta ord i Sverige är *klädnypa*. Ordet *bykpojke* är också en så kallad *gammal finlandism*, vilket betyder att den används mycket i talspråket och är välkänd inom finlandssvenskan, men hör ändå till en grupp av *mindre accepterade finlandismer* (Reuter 2014: 25).

Många av följande exempelord är direkt översatta från finska till svenska: *motorkälke* kommer från finska ordet *moottorikelkka*, *halare* är översatt från ordet *haalari* och *ämbare* från ordet *ämpäri*. Ordet *halare* är också en *gammal finlandism* som ordet *bykpojke* (Reuter 2014: 25). *Halare* kan ses som ett ord som har lånats från svenskan till finskan och sedan tillbaka till finlandssvenskan och därför hamnar det i en kategori som kallas *finskan som konserveringsmedel* (Reuter 2014: 28–29). Det är inte konstigt att de som inte kan finska inte förstår dessa ord, eftersom för att förstå orden, eller åtminstone kunna gissa vad de betyder, måste man kunna finska.

Vissa ord kan vara direkta lån eller översättningslån från finskan: Dessa kan antingen vara helt finska ord med svensk böjning eller är bara förståeliga för en person som kan finska (Reuter 2014: 26). Ett exempel är ordet *kurabyxor* som en sverigesvensk kallar för *galonbyxor*.

Som jag ovan har diskuterat finns det ett antal svenska ord som används i Finland som har fått inverkan från finskan. Finlandismerna kan antingen vara direkt lånade från finskan eller de kan också vara ord som har blivit direkt översatta från finska till svenska. Finlandismer är sådana ord som har blivit vanligt för finländarna att använda, specifikt när de talar svenska, men också i skrivet språk.

2.5.2 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenterar jag två doktorsavhandlingar och nämner några andra som är nära mitt ämne. Det finns också flera översättningsstudier som rapporterats i avhandlingar pro gradu och som är översättningsanalyser av någon bok eller tv-program. Jag kommer inte att presentera dessa noggrannare utan fokuserar på studier på doktoral nivå. I slutet av avsnittet nämner jag ändå några liknande studier som inte är på doktoral nivå.

Van Meerbergen har skrivit sin doktorsavhandling med titel *Nederländska bilderböcker blir svenska: en multimodal översättningsanalys* (2010) vid Stockholms universitet. Van Meerbergens doktorsavhandling är en översättningsanalys av bilderböcker. Hon analyserar språket i svenska översättningar som har blivit översatta från flamländska och nederländska. Van Meerbergen granskar hur det nya språket fungerar med bilderna som ursprungligen blivit ritade till ett annat språk. I sin studie undersöker Van Meerbergen om man kommer att kunna se en skillnad mellan böckerna i språken och vilka betydelskillnader det finns. Van Meerbergens studie tar en annan synvinkel, vilket är att hon analyserar bilderböcker och hon har ett annat målspråk än boken som jag analyserar. Ändå använder hon samma metod som jag gör i min avhandling och hon granskar hur betydelsen har ändrats från källtexten till måltexten. Jag analyserar också en svensk översättning fast med ett annat tema.

Van Meerbergen fann i sin studie att mellan källtexten och måltexten har karaktären i böckerna hållit sig likadan ganska långt. Det finns små skillnader mellan böckerna i händelsen, men inget märkvärdigt. Bland annat så har karaktärens artigheter i sitt tal fallit bort från måltexten. Översättaren har fokuserat mer på beskrivningen av händelsen. Detta gör att karaktären i boken är mer artig och väluppfostrad i den ursprungliga texten än i den översatta. Van Meerbergen kom ändå till den slutsatsen i sin studie att källtexten och måltexten följer ganska nära en likadan struktur och det finns inga större betydelskillnader.

Gullin har skrivit sin doktorsavhandling (1998) med titeln *Översättarens röst. En studie i den skönlitterära översättarens roll med utgångspunkt i översättningar av Else*

Lundgren och Caj Lundgren. I avhandlingen granskar Gullin sex olika översättningar som skönlitterära översättarna, Else och Caj Lundgren har översatt till svenska. I sin studie diskuterar hon hur översättarens röst kan höras och kännas i måltexten samt de val som översättaren tagit under översättningsarbetet. Gullin fann i sin undersökning att i översättningen *Julys folk* har översättaren valt att göra en ordrikare text än vad författaren hade gjort. Gullin kom fram till i sin undersökning att *Julys folk* var lättare för läsaren att följa än den ursprungliga texten eftersom översättaren har valt att skriva texten mer konkret än vad texten i källtexten var. I boken *The Bellarosa Connection* och dess svenska översättning *Bellarosa* fanns det en tydlig skillnad på hur mycket mer talspråk det hade använts i översättningen.

De olika val översättaren gör under arbetet, som syns som skiljaktigheter i måltexten genom ordval diskuterar jag också om i min undersökning. Denna studie liknar min på det sättet att jag också analyserar hur ett skönlitterärt verk är översatt, men ändå skiljer undersökningarna sig åt eftersom vi analyserar olika aspekter i översättningarna. Likformiga aspekter i min undersökning och Gullins doktorsavhandling är skönlitteräröversättning, hon granskar svensk översättning, undersöker likadana aspekter mellan texterna, och olika val som översättaren gör under översättningsarbetet.

Andra studier om ämnet är till exempel Sorvalis studie i översättningsvetenskap (1991). Hon diskuterar bland annat terminologiska problem, översättningsanalys, om översättaren, tolkningen, teckenspråket och didaktiska frågor. Sorvali går igenom flera områden i boken som innefattas om översättningsvetenskap. Hon klargör samma aspekter i sitt verk som jag gör i min undersökning. Några liknande avhandlingar Pro gradus är Asplunds *Semanttiset muutokset lastenkirjan Koiramäen Suomen historia ruotsinnoksessa Hundarnas historiebok – Finland, en del av Sverige* (2019). Liknande avhandling Pro gradu är Takalas *Hur Uljas Musta blev Stolt Semantisk analys av den svenska översättningen av barnboken Tikkumäen talli* (2020). Båda av dessa undersökningar är översättningsanalyser som specificerar sig på semantiska förändringar.

3 SEMANTISKA FÖRÄNDRINGAR I UNDERSÖKNINGSMATERIALET

I det här kapitlet presenterar jag semantiska förändringar som finns i boken *Haukka, minun rakkaani* och i dess översättning *Min älskade falk*. Många av exemplen presenterar jag med lite sammanhang. Flera av exemplen innehåller element från flera kategorier, men jag presenterar dem under en kategori och hänvisar till dem då jag diskuterar en annan kategori som även ingår i exemplet. Efter varje exempel finns det sidnummer. Från boken *Haukka, minun rakkaani* har jag analyserat kapitel 1, sidorna 9–24 och kapitel 7, sidorna 105–120. I boken *Min älskade falk* har jag analyserat kapitel 1, sidorna 9–24 och kapitel 7, sidorna 99–113. Jag har använt *MOT Pro Ruotsi* som hjälp i analysen och i översättningsarbetet under undersökningens gång.

3.1 Semantiska utelämningar

I detta avsnitt diskuterar jag de semantiska utelämningar som fanns i avsnitt 1 och 7 i undersökningsmaterialet. Dessa är element, oftast ord, som har lämnats bort från översättningen, men som fanns i källtexten. Två ord är ekvivalenter med varandra när de har samma betydelse eller om orden är varandras exakta motsvarigheter (Ingo 1990: 96).

I exempel 1 finns det ett utelämnat ord.

(1) Blanka alkoi mumista **kuoleman rukousta**. (10)

Blanka började mumlande **be**. (10)

I exempel 1 har *kuoleman rukousta* blivit översatt till *be*. Ordet *kuolema* (döden) har utelämnats från översättningen. Karaktärens mening var inte bara att *be*, meningen var att yttra en speciell bön (en bön för döden) efter att en person hade dött. Denna speciella bön för döden utförde hon faktiskt i boken. Läsaren får dock ungefär samma känsla av vad Blanka skulle göra efter personens död i de båda texterna. Även om exempel 1 också har en betydelsenysans så har jag valt att kategorisera det som en utelämning eftersom den semantiska förändringen inte är så stor.

I exempel 2 finns det flera utelämnningar.

- (2) Aude oli **kanahaukkanaaras**, suuri ja painava lintu, niin painava, että Blanka oli välillä **annettava se Teurolle, koska ei pystynyt kantamaan sitä kovin kauan.** (12)

Aude var en stor och tung fågel, så tung att bära att Blanka emellanåt måste **be Teuro ta över.** (12)

I exempel 2 har ordet *kanahaukkanaaras* inte förts över till översättningen. Detta ord har översatts med substantivet *fågel*. Ordet *kanahaukka* skulle kunna översättas som *slaghök* eller *duvhök* (MOT Pro Ruotsi). Frasen, ”– – *annettava se Teurolle, koska ei pystynyt kantamaan sitä kovin kauan*”, har förkortats till, *be Teuro ta över*. I den finska texten får läsaren mer information än vad läsaren i den svenska texten får. Den svenska frasen är mer kortfattad och därför kommer inte anledningen fram till varför Teuro ska ta över bärandet, vilket är på grund av att fågeln är för tung. Meningen fungerar ändå i den svenska texten och den får läsaren att förstå anledningen varför Blanka ger falcken till Teuro. Men exakt samma betydelse har meningen inte i måltexten än i källtexten.

Exempel 2 skulle kunna översättas till; *Aude var en slaghökshona, en stor och tung fågel, så tung att Blanka var tvungen att ge falcken till Teuro, eftersom hon inte kunde bära honom för länge.* Till den här översatta versionen har jag tillagt ordet *falk*, som inte fanns med i den finska texten. Om semantiska tillägg diskuterar jag i avsnitt 3.2.

I exempel 3 har en beskrivning om karaktären lämnats bort från översättningen.

- (3) Daniel Tulikilpi kohautti **mahtavia** hartioitaan. (116)

Daniel Tulikilpi ryckte på axlarna. (109)

I exempel 3 har ett adjektiv utelämnats från översättningen. I romanen har det blivit betonat flera gånger att karaktären Daniel Tulikilpi var en stor man med breda axlar, vilket även betonas i exempel 3, med ordet *mahtava*. Den svenska motsvarigheten till ordet *mahtava* är enligt MOT Pro Ruotsi bland annat *mäktig, väldig, enorm* och *kolossal*. Ändå

har detta ord lämnats bort från översättningen. Frasen skulle kunna översättas till *Daniel Tulikilpi ryckte på sina enorma axlar*.

I exempel 4 har ett efternamn lämnats bort från måltexten.

- (4) Ulfild **Tunadotter** kumartui nostamaan rouva Blankan pystyyn. Blanka antoi nöyrästi taluttaa itsensä penkille. (23)

Ulfhild böjde sig ner för att dra upp fru Blanka som utan protester lät sig ledas till bänken. (23)

På flera ställen i den finska källtexten nämns karaktären *Ulfhild Tunadotter* vid sitt hela namn. I den svenska översättningen har översättaren valt att lämna ut efternamnet *Tunadotter* mer än en gång. Översättaren har valt att efternamnet inte behöver upprepas flera gånger.

I exempel 5 finns det två utelämnningar.

- (5) **Tätä poikasta kuningas** Albrekt Mecklenburgilainen pelkäsi, sillä jonakin päivänä Olavi olisi täysi mies, ja hänellä oli mielessään viha **kuningas** Albrektia ja Ruotsin herroja kohtaan ja takanaan kaksi vaurasta valtakuntaa. (106)

Det oroade Albrekt av Mecklenburg att en vacker dag skulle Olof vara fullvuxen: han närde ett hat mot **kung** Albrekt och de svenska herrarna och hade två välmående riken bakom sig. (100)

I exempel 5 är frasen i den finska texten mer beskrivande än vad frasen i den svenska texten är. *Tätä poikasta* skulle kunna översättas till *den här gossen*. Kungen pratar om att han är rädd att denna pojke ska växa upp, det låter som att kungen pratar snällt om honom och tänker för sig själv att han betar sig löjligt på grund av det. *Tätä poikasta* har istället blivit översatt till *det*.

En annan utelämning i exempel 5 är ordet *kuningas* (kung). Författaren har två gånger i samma mening velat betona att karaktären Albrekt Mecklenburg faktiskt var en kung. Ändå har denna betoning inte följt med i översättningen.

I exempel 6 finns det ett bortfallet ord från den svenska texten.

- (6) Hänen polviensa alla oli kirjailtu rukoustyyny, mutta kirkon maalattia **tuntui** hohkaavan kylmyyttä tyynynkin läpi. (15)

Under hennes knän låg en broderad bönekudde, men kylan från kyrkans jordgolv trängde igenom den. (15)

I exempel 6 finns det ett utelämnat ord som inte behövs eftersom meningen ändå ger samma känsla till läsaren. Detta ord är *tuntui* (*kändes*). Frasen skulle kunna översättas till *...men det **kändes** att kylan från kyrkans jordgolv trängde igenom den.*

I exempel 7 har ett ord som visar karaktärens observerande om sitt eget beteende utelämnats.

- (7) Herra Nils Kettilssonkin **huomasi** karjuvansa täyttä kurkkua muitten kanssa. (114)

Herr Nils Kettilsson skrek för full hals precis som alla andra. (108)

I exempel 7 kan man se att ordet *huomasi* (märka, notera) inte finns i måltexten. Man skulle kunna översätta meningen till *Herr Nils Kettilsson upptäckte att han skrek för full hals med de andra.* Till och med karaktären själv *märkte* att han skrek precis som alla de andra.

I exempel 8 finns det ett utelämnat ord.

- (8) Hän silitti Auden sulkia ja mumisi **linnulle** helliä sanoja sointuvalla suomenkielellä. (12)

Hon smekte Audes fjäderdräkt och mumlade kärleksfulla ord på finska. (12)

I exempel 8 finns det en semantisk utelämning, detta är ordet *linnulle* (till fågeln). Frasen skulle kunna översättas till *...och mumlade **till fågeln** kärleksfulla ord på finska.* Även om den svenska texten fungerar bra utan ordet *fågel* så finns det ändå ett utelämnat ord i

meningen. Jag kommer diskutera om samma fras senare i avsnitt 3.3.1 eftersom exempelmeningen också innehåller en betydelsenysans.

3.2 Semantiska tillägg

I detta avsnitt presenterar jag de exempel som innehåller ett tillägg, vilket betyder bland annat ord, fras, förklaring eller beskrivning som inte fanns i källtexten.

I exempel 9 finns det ett tillägg som passar med textens stil, men som inte fanns i källtexten.

- (9) – **Ainoa keino pitää sinut kurissa**, rouva äiti, on naittaa sinut sopivalle miehelle. (22)
- **Enda sättet att hålla dig i tukt och Herrans förmaning**, fru mor, är att gifta bort dig med en lämplig man. (22)

I exempel 9 finns det en helt annorlunda tolkning som översättaren har gjort än vad det var menat i källtexten. *Ainoa keino pitää sinut kurissa* skulle man kunna översätta till *det enda sättet att hålla dig i ordning*. Ordet *kuri* har svenska motsvarigheter som bland annat *disciplin*, *tukt*, *lydnad* och *ordning* (MOT Pro Ruotsi). *I tukt* betyder *kurissa* på finska, men eftersom översättaren har valt att fortsätta meningen med *...och Herrans förmaning (Herran nuhteessa)* så är detta ett semantiskt tillägg. Enligt MOT Pro Ruotsi kan frasen *leva i Herrans tukt och förmaning* översättas till *elää kurissa ja Herran nuhteessa*. Även om meningen som översättaren har skrivit passar bra in i bokens stil med gammaldags språk är det översatt på annat sätt än vad det står i källtexten.

I exempel 10 finns det ett beskrivande tillägg i måltexen som inte fanns i källtexten.

- (10) Cristina Ulfsdotter Sparre menisi Pyhän Klaran **luostarin** suojiin. (107)
- ...medan fru Christina Ulfsdotter Sparre skulle bo i Sankta Klara **nunnkolster**. (101)

I exempel 10 har översättaren valt att precisera att klostret som karaktären skulle åka till är specifikt ett kloster för *nunnor*. I den finska texten kallar författaren platsen bara för ett *kloster* utan att precisera att det specifikt är ett *nunnekloster*. Även om Sankta Klaras kyrka faktiskt var ett kloster för nunnor på 1300-talet, så har lokalen ändå bara kallats för ett kloster (Svenska kyrkan 1). Denna precisering av översättaren är dock bara en bra notering, även när författaren inte hade sett behovet att påpeka detta.

I exempel 11 finns det ett tillägg som gör målspråket mer flytande.

- (11) – Tuskin näin läheltä kartanoa. Ja mitä tuosta. **Täytyy sitten hakea miehiä.** (12)
- Det är inte troligt, så här nära gården. Och det spelar ingen roll, **i så fall måste vi ju kalla män till hjälp.** (13)

I exempel 11 finns ordet *hjälp* som har lagts till för att meningen skulle låta mer flytande på målspråket. Man skulle kunna översätta meningen till *i så fall måste vi hämta män*. Detta skulle vara direkt översatt, men det låter inte lika flytande på målspråket än vad det gör på källspråket. I den finska texten *täytyy sitten hakea miehiä (avuksi)* finns ordet *avuksi*. Det behövs inte nämnas på finska men på svenska låter det rimligt att ha tillägget *hjälp* med i texten, detta är alltså ett rent semantiskt tillägg.

I exempel 12 finns det två tillägg.

- (12) Ulfhild Tunadotter oli kunnan emännän perikuva, pyöreäposkinen ja pulska. (21)

Ulfhild var urbilden för en riktig husmor med sina runda kinder, **släta hy** och knubbiga **gestalt**. (21)

I exempel 12 finns tillägget *släta hy (sileä iho)*. Den här beskrivningen har översättaren valt att själv tillägga, eftersom det inte fanns i källtexten och ingen sådan beskrivning om karaktären har tidigare funnits heller. I exempel 12 finns det ett till tillägg, *gestalt*, vars finska motsvarighet är *hahmo, muoto och olemus*, enligt MOT Pro Ruotsi. Detta är bara

ett litet tillägg som gör att meningen låter bra på målspråket och den ger mer flyt till den svenska texten. *Knubbiga gestalt* skulle man till exempel kunna översätta till *pyöreä muodoltaan* eller *tukeva hahmo*. Man skulle kunna översätta exempelmeningen till *Ulfhild Tunadotter var urbilden för en riktig husmor, knubbig med runda kinder*.

3.3 Betydelsenyanser, inexaktheter och semantiska fel

I avsnitten 3.3.1, 3.3.2 och 3.3.3 presenterar jag de olika betydelsenyanserna, inexaktheterna och semantiska fel som fanns i undersökningsmaterialet i kapitel ett och sju. Alla dessa tre aspekter är semantiska förändringar i översättningen och varje aspekt skapar en betydelseskilnad i texten.

3.3.1 Betydelsenyanser

I detta avsnitt presenterar jag betydelsenyanser i de undersökta texterna. En betydelsenyans skapas av ord som inte beskriver eller motsvarar källtextens ord (Ingo 1990: 294–295). I de exempel som jag valt att ta med så skiljer sig måltexten betydelse från källtextens betydelse.

I exempel 13 finns det två betydelsenyanser.

- (13) Ulfhild Tunadotter **repi** hunnun päästään ja kiskoi hiuksiaan niin kuin hyvän miniän tuli tehdä appiukon ruumiin ääressä. Tämä oli epäilemättä Ulfhild Tunadotterin elämän onnellisin hetki. Toki hänen täytyi saada **mekastaa** sen kunniaksi. (10)

Ulfhild Tunadotter **slängde iväg** huvudklädet och slet sitt hår såsom det anstod en god sonhustru vid åsynen av svärfaderns döda kropp. Detta var otvivelaktigt den lyckligaste stunden i Ulfhild Tunadotters liv. Visst måste man unna henne **att spela lite apa**. (10)

I exempel 13 finns ordet *repi* (rev av) som är översatt till *slängde iväg* (heitti menemään). Det finns en klar betydelsenyans här på händelsen som karaktären gjorde i källtexten och i översättningen för att visa sitt känslotillstånd. Istället för att karaktären rev av huvudklädet, så slängde hon iväg den i översättningen. Den andra betydelsenyansen i exempel 13 är att översättaren har översatt ordet *mekastaa* till frasen *att spela lite apa*. Även om frasen kanske ger samma bild till läsaren som ordet i källspråket ger, så är det ändå en betydelsenyans. *Att spela lite apa* passar inte riktigt som motsvarighet till ordet, speciellt eftersom stilen i texten är gammaldags, så är det svårt för mig att tänka att en ung kvinna i 1300-talets Sverige skulle använda detta uttryck och jämföra sin svärdotter med en apa. Alla människor på 1300-talet visste kanske inte vad en apa är, eller åtminstone hade de nog inte sett en. Så jag skulle anta att ordet *apa* inte fanns i deras ordförråd.

Eftersom hela verket är skrivet med gammaldags språk så skulle jag välja att använda något annat uttryck. Man skulle kunna använda ordet *skräna*, *stoja* eller *väsna* här istället, vilka är motsvarigheter till ordet *mekastaa* (MOT Pro Ruotsi). Man skulle kunna översätta frasen till: *Visst måste man unna henne att **väsna** för det*.

I exempel 14 finns det en betydelsenyans.

(14) Yksi oli mennyt kesken, yksi oli kuollut sylilapsena ja **nyt kuolisi viimeinenkin**. (10–11)

Ett var dödfött, ett barn dog i späd ålder och **nu skulle även det tredje barnet lämna henne**. (11)

I exempel 14 har *nyt kuolisi viimeinenkin* blivit översatt till *nu skulle även det tredje barnet lämna henne*. Översättaren har bestämt sig för att precisera till läsarna att huvudkaraktären i boken hade tre barn och att nu har det sista barnet också dött. I detta fall har översättaren bestämt sig för att använda en annan konnotation genom att använda ordet *lämna* istället för det starka ordet *dö*. Detta skulle ha kunnat översättas till *...och nu skulle även det sista barnet dö*. I exempel 14 finns också ett semantisk fel, men det diskuterar jag mer om i avsnitt 3.3.3

I exempel 15 är meningen lite annorlunda i måltexten än i källtexten.

- (15) Teuro koulutti haukkoja aina **omalla kielellään**, suomeksi. Siksi rouva Blanka puhui linnuille aina suomea; se oli hänelle haukkojen kieli, eikä hän osannut sitä muuten puhua. (14)

Teuro dresserade alltid falkar **på sitt modersmål**, finska. Därför talade fru Blanka alltid till fågeln på finska; det var för henne falkarnas språk som hon annars inte använde sig av. (14)

I exempel 15 finns det en betydelsenynans. *Omalla kielellään* (sitt eget språk) har blivit översatt till *på sitt modersmål*. Även om *sitt eget språk* kan betyda *modersmål* så gör det inte alltid det. *Sitt eget språk* kan också betyda språket man använder sig mest av i vardagen, vilket inte behöver vara personens modersmål. Frasen skulle kunna översatts till *Teuro dresserade alltid falkar med sitt eget språk, på finska*. På det här viset skulle betydelsen ha varit detsamma i källtexten och måltexten. Översättaren kan möjligen ha valt att använda en kortare fras på svenska för att spara plats. I exempel 15 finns också ett semantiskt fel som jag diskuterar om i avsnitt 3.3.3.

I exempel 16 finns det flera betydelsenynanser.

- (16) Rouva Blankan **takaa** syöksyi pihalle roteva naisihminen. – Appi! **Armollinen isä... Herra armahtakoon!** (10)

En bastant kvinna rusade ut på gården **efter** fru Blanka. – Svärfar! **Gode Gud ... Herre, hjälp oss!** (10)

Den första betydelsenynansen är ordet *takaa* (bakom) som har översatts till *efter* (perässä). Den andra betydelsenynansen är *armollinen isä* som var översatt till *gode Gud* (Hyvä Jumala). *Armollinen isä* skulle kunna översättas till *Barmhärtige Fader* (Svenska kyrkan 2). Så det finns en betydelsenynans mellan den finska textens *armollinen isä* och den svenska textens *gode Gud*.

Den tredje satsen med en betydelsenynans i exempel 12 berör uttrycket *Herra armahtakoon*. Enligt MOT Pro Ruotsi är det finska ordets *armahtaa* svenska motsvarighet *benåda* och *förbarma*. Om man skulle översätta måltextens fras till finska

skulle *Herre, hjälp oss!* bli *Herra, auta meitä!* Enligt MOT Pro Ruotsi översätts frasen *Herra armahda meitä!* till *Herre förbarma dig över oss!* Översättningen *Herr benåda oss!* skulle kunna vara en mer passande motsvarighetsfras till *Herra armahtakoon!* Jag tolkar frasen *Herra armahtakoon!* att karaktären i boken ber Gud förlåta dem istället för att personen skulle be Gud att hjälpa dem. Denna betydelseskilnad inverkar dock inte förståelse av själva berättelsen.

I exempel 17 finns det ett ordval som ändrar betydelse.

(17) **Poika** (flera ställen i första kapitlet, 10–)

Gossebarn (flera ställen i första kapitlet, 10–)

I den svenska texten i exempel 17 används ordet *gossebarn* som motsvarighet till finskans *poika* istället för orden *son*, *pojke* eller *kille*. Ordet *gossebarn* antyder att pojken som det talas om är väldigt ung. I källtexten talades det bara om *poika* (pojken). Läsaren har inte fått veta pojkens ålder, men han är minst fem år, troligtvis mellan fem och åtta. När pojken beskrevs i boken fick läsaren veta att som femåring skickades han hemifrån och träffade sällan sin mamma. Senare skulle han ha skickats vidare till ett annat ställe också. Detta antyder att pojken inte är ett småbarn längre så man skulle kunna använda något annat ord för pojken än *gossebarnet*, så att motsvarigheten i måltexten skulle varit närmare källtextens ord och ge en mer korrekt antydning om pojkens ålder.

I exempel 18 finns det ett annorlunda ordval som översättaren har använt i måltexten.

(18) – Näetkö nyt, **typerys**, herra Magnus Gudmundsson Blad sähisi.
(21)

–Fattar du nu, din **hönshjärna**, fräste herr Magnus. (21)

I exempel 18 finns det en betydelsenysans. *Typerys* och *hönshjärna* är varandras ekvivalenter även när de inte är direkta motsvarigheter. Enligt MOT Pro Ruotsi är ordet *hönshjärna* en svensk motsvarighet till *kananpää*, *tyhmä* och *kananaivot*, vilket egentligen betyder *typerys* (dumskalle). Man skulle också ha kunnat använda ord som

dumskalle, tokstolle och tjockskalle (MOT Pro Ruotsi). Även om man kan få samma tanke från det svenska ordet som från det finska ordet så är det ändå en betydelsenynans mellan dem.

I exempel 19 finns det en skillnad på den känslan som frasen ger till läsaren.

- (19) Hän silitti Auden sulkia ja mumisi linnulle **helliä sanoja sointuvalla suomenkielellä.** (12)

Hon smekte Audes fjäderdräkt och mumlade **kärleksfulla ord på finska.** (12)

I exempel 19 har frasen *helliä sanoja suomenkielellä* översatts till *kärleksfulla ord på finska*. Ordet *sointuva* (harmonisk, klangfull och välljudande) finns inte med i måltexten. *Helliä sanoja* är översatt till *kärleksfulla ord*. Samma känsla förmedlas till läsaren. Enligt MOT Pro Ruotsi har ordet *hellä* sökresultat som *kärleksfull*. Det var ändå ett ord som jag stötte på under läsningen och fick mig att fundera på alternativa motsvarigheter till ordet, som till exempel; *varmhjärtad* eller *öm*. Frasen skulle man kunna översätta till *ömma ord på klangfull finska*.

I exempel 20 finns det en liten betydelsenynans mellan originalet och översättningen.

- (20) Högbyn rouva tunki kasvoillaan värähdyksen, ikään kuin hymyn häiveen. Hän ei oikeastaan muistanut, miten hymyiltiin, **ja jätti sen siihen.** (9–10)

Frun på Högby kände att hennes ansikte skälvde, nästan som när man ler. Men hon hade glömt hur man gjorde när man log **och ägnade det ingen vidare uppmärksamhet.** (9–10)

I exempel 20 har frasen *ja jätti sen siihen* översatts till *och ägnade det ingen vidare uppmärksamhet*. Om man skulle översätta frasen så rakt som möjligt så skulle den svenska texten lyda; *...och lämnade saken*. Om den svenska frasen *och ägnade det ingen vidare uppmärksamhet* skulle översättas till finska så skulle jag översätta den så här: *eikä uhrannut asialle enempää huomiota*. Översättaren har valt att använda andra ord än vad författaren har valt att använda, vilket gör att betydelsen skiljer sig från den ursprungliga

texten. Betydelsen mellan texterna är inte stor men ändå i den finska texten lämnade karaktären *försöket* att le när istället i den svenska texten slutade karaktären att *tänka* på saken.

I exempel 21 finns det en tydlig betydelsenysans mellan källtexten och översättningen.

- (21) – Kyllä voi, Ulfhild Tunadotter sanoi niin **ystävällisesti**, että Blankaa kylmäsi. (22)
- Jo, det kan man, sade Ulfhild så **honungslent** att Blanka ryste. (22)

I exempel 21 har ordet *ystävällisesti* (vänligt) översatts till *honugslent* (hunajanpehmeästi). Det passar bra in i meningen, är ekvivalent med källtextens ord och ger samma ton i rösten som karaktären hade, men ger ändå en tydlig betydelsenysans. Det hade varit möjligt att översätta ordet med den direkta motsvarigheten *vänlig*.

I exempel 22 finns det en betydelsenysans angående det som händer huvudkaraktären.

- (22) Ulfhildin kämmen iski hänen poskeensa niin että hänen **päänsä** heilahti sivulle ja myssy lennähti lattialle. (24)
- Ulfhilds handflata klatschade mot Blankas kind så att **hon** svajade till och hättan for i golvet. (23)

I exempel 22 finns det en skillnad på det som händer. I den finska texten så blev karaktären slagen så att hennes huvud (*päänsä*) svajar. I den svenska texten är det istället *hon* som svajar på grund av slaget mot kinden. Det här ordvalet i översättningen gör att betydelsen ändras helt.

I exempel 23 finns det flera betydelsenysanser mellan de två texterna.

- (23) Rouva Blanka tuijotti **miestä ammottavin silmin**. (21)
- Fru Blanka stirrade på sin **styvson med skräckslagen blick**. (21)

I exempel 23 finns det egentligen tre betydelsenysanser. Den första är personen ifråga blir kallad *styvson* istället för *man*. Den andra betydelsenysansen är att läsaren uppfattar huvudkaraktärens känsla annorlunda i måltexten än i källtexten. Den sista betydelsenysans är att ordet *silmin* (ögon) har blivit översatt med *blick* (katse), vilket dock fungerar bra i meningen i fråga.

I den finska texten har ordet *miestä* (man) översatts till *sin styvson*. Det här är en klar betydelsenysans. Även om översättaren faktiskt har rätt i att personen i fråga var hennes *styvson*, så har författaren valt att beskriva honom som *man* i denna fras. Frasen skulle ha kunnat översättas till ... *stirrade på mannen...* Översättaren har istället bestämt att förtydliga till läsarna vem mannen i fråga är.

Frasen *med skräckslagen blick* motsvarar finskans *pelokkain katsein*. *Ammottavin silmin* skulle man kunna översätta till *med häpen blick*. Istället för att Blanka är förvånad så har översättaren tolkat det som att Blanka är rädd och tittar därför på sin styvson med en skräckslagen blick. Det här är en tolkningsfråga, men i den finska texten kan man inte vara säker på att hon faktisk var rädd, eller om hon mest var förvånad och därför stirrade på honom med stora öppna ögon. Det är så här jag tolkade Blankas reaktion från den finska boken.

I exempel 24 har översättaren skrivit samma sak som i källtexten men med andra ord, och det gör att betydelsen har ändrats i översättningen.

(24) Högbyssä rouva Blanka oli ollut melkein näkymätön. Kaiketi hän oli vielä merkityksettömämpi nyt, **kun hänen miehensä oli mennyt kaiken lihan tietä?** (20)

Fru Blanka hade varit i det närmaste osynlig på Högby, och förmodligen var hon ännu osynligare nu, **när hennes make hade gått den väg vi alla skall vandra.** (20)

I exempel 24 finns det en betydelsenysans även om man får samma tanke från måltexten som från källtexten. *Kun hänen miehensä oli mennyt kaiken lihan tietä* har blivit översatt till *när hennes make hade gått den väg vi alla skall vandra*. Detta är väldigt fint och

konstnärligt sagt av översättaren, men skapar en betydelsenyans. Den svenska frasen skulle kunna översättas till *kun hänen miehensä oli mennyt tielle meidän kaikkien on kuljettava*. Eftersom den finska frasen *...kaiken lihan tietä* är ett uttryck så har frasen inte en direkt översättningsmotsvarighet, därför tycker jag översättarens lösning är passande, även när denna kan klassificeras som en betydelsenyans.

I exempel 25 finns det ett ord som ger en annan antydning om känslan som karaktären för tillfället går igenom.

(25) Rouva Blanka istui liikkumattomana penkillä, tuijotti **kummastuneena** tyhjiin käsiinsä. (11)

Fru Blanka satt orörlig på bänken och såg **villrådig** på sina tomma händer. (11)

I exempel 25 finns det ett ordval som ändrar betydelsen i texten. *Villrådig* passar in i meningen, men en mer exakt översättning skulle vara ordet *häpen*, eftersom den svenska motsvarigheten till ordet *kummastunut* är ordet *häpen* (MOT Pro Ruotsi). Man skulle kunna översätta meningen till *...och såg **häpet** på sina tomma händer*. Meningen fungerar med ordet *villrådig* (epävarma, neuvoton), men man får en tanke om att huvudpersonen känner sig osäker och tveksam, vilket inte riktigt stämmer med bokens händelser. Även när dessa motsvarigheter är ganska nära varandra så skulle ett annat ordval vara mer passande här, så att betydelsen skulle hålla sig likadan.

I exempel 26 finns det en semantisk skillnad på känslan som läsaren får från texterna.

(26) – **Pääsisinkö minä** sieltä pois? (14)

– **Skulle jag kunna** åka härifrån? (14)

I exempel 26 finns det en skillnad på känslan som läsaren får. Istället för att karaktären i boken frågar om hon skulle *komma därifrån* så frågar hon om hon istället kan *åka därifrån*. Jag fick den känslan att i den svenska texten skulle hon ha kunnat åka när hon vill, men i den finska texten så var det så att hon var tvungen att stanna där hon var. Den

finska meningen ger lite mer känsla om hur desperat hon känner sig eftersom hon är tvungen att stanna på sin bortgångna makes gård. Den svenska meningen känns lite mer lättsamt och hoppfullt uttryckt. I exempel 26 finns det också ett semantiskt fel, vilket jag diskuterar i kapitel 3.3.3.

I exempel 27 finns det en fras som ändrar känslan som förs över från texten till läsaren.

(27) Rouva Blankaa **alkoi pelottaa**. (15)

Fru Blanka **började känna sig kuslig till mods**. (16)

I den finska texten i exempel 27 känner Blanka att hon börjar bli *rädd*. I den svenska texten känner hon sig istället lite *ängslig*, inte riktigt så stark känsla som rädd. Jag fick i alla fall den känslan som läsare. Enligt MOT Pro Ruotsi är de finska motsvarigheterna till ordet *kuslig*; *kolkko*, *kaamea*, *pelottava*, *kammottava*, *kalsea*, *synkeä*, *synkkä*. Även om ordet *pelottava* (rädd) är en av motsvarigheterna till ordet så skulle man kunnat översätta ordet enklare, till exempel *fru Blanka började bli rädd* eller *...började känna sig rädd*.

I exempel 28 stämmer inte måltexten med källtexten i fråga om verbval.

(28) Huudot **tunkeutuivat** unen läpi. (9)

Skriken **nådde** henne genom sömnen. (9)

I exempel 28 skulle meningen *huudot tunkeutuivat unen läpi* ha varit mer direkt översatt till *skriken trängde genom sömnen*. Ordet *nådde* skulle jag översätta till finska som *tavoitti* eller *saavutti*, *huudot tavoittivat hänet unen läpi*. Det finns en betydelsenynans i denna mening, ordet ändrar meningens förståelse för läsaren. Detta har dock ingen betydelse för själva berättelsen och här har översättaren troligtvis översatt till det som har låtit bäst för hennes språköra.

3.3.2 Inexaktheter

Till detta avsnitt har jag samlat några exempel som har olika slags inexaktheter. Dessa är alltså sådana översättningar som inte riktigt stämmer överens med källtexten.

I exempel 29 så stämmer inte tonen i karaktärens röst överens med källtextens ton.

- (29) – Rouva, sinulla ei ole lapsia. Et ole Högbyn perillisten äiti, haukkamestari sanoi **kärsivällisesti**. (14)
- Min fru, du har inga barn. Du är inte mor till Högbys arvtagare, sade falkeneraren **lugnt**. (14)

I exempel 29 finns det en typisk ordvalskillnad som ändrar betydelsen på meningen, men inte betydelsen i själva berättelsen. Ordet *kärsivällinen* har den svenska motsvarigheten *tålmodig*. I texten är meningen översatt annorlunda än vad den direkta motsvarigheten för ordet skulle vara. Ordet som används i den svenskspråkiga boken är ordet *lugn*. Jag skulle översätta *sade falkeneraren lugnt*, till *haukkamestari sanoi rauhallisesti*. Enligt ordboken *Svenska Synonymer* är ordet *tålmodig* synonym med ordet *lugn* och eftersom dessa ord är synonymer så är det här ingen felöversättning, bara en inexakthet (*Svenska Synonymer*). Ordet fungerar i meningen, men ordet *lugn* ger ändå en annan tanke till läsaren om hur personen talade till en annan karaktär i boken.

I exempel 30 passar det översatta ordet inte riktigt som ordmotsvarighet till det finska ordet.

- (30) Rouva Blanka nousi **vavisten** seisomaan. (22)
- Fru Blanka reste sig **mödosamt**. (22)

Den finska motsvarigheten, i exempel 30, till ordet *mödosamt* är orden *vaivalloisesti* och *vaivoin*, enligt MOT Pro Ruotsi. Frasen *nousi vavisten seisomaan* skulle också kunna översättas till *reste sig darrande*. Till ordet *vavista* och *vapista* finns de svenska ordmotsvarigheterna *darra* och *skaka* (MOT Pro Ruotsi).

I exempel 31 finns det en inexakthet.

(31) Rouva Blanka avasi **hitaasti** silmänsä. (9)

Fru Blanka öppnade **försiktigt** ögonen. (9)

Frasen *avasi hitaasti silmänsä* i exempel 31 skulle med direkt översättning bli *öppnade sakta sina ögon*. Istället för att karaktären öppnade sina ögon sakta så öppnade hon dem försiktigt. Denna skillnad på orden gör ingenting för berättelsen, men det stämmer ändå inte riktigt överens med källtexten.

I exempel 32 finns det ordval som inte riktigt stämmer överens med det ursprungliga ordet.

(32) Se oli Gudmund Blad, Högbyn herra, ja epäilemättä hän oli **aivan kuollut**. (9)

Det var Gudmund Blad, herre till Högby, och han var utan tvivel **stendöd**. (9)

I exempel 32 tycker jag att översättningen till frasen är ganska bra vald eftersom uttrycket är svår att hitta en direkt översättning till. Ändå finns det en liten inexakthet på ordet som översättaren har valt att använda i måltexten. Enligt MOT Pro Ruotsi är motsvarigheten till ordet *stendöd* (det ursprungliga uttrycket, *död som en sten*) på finska *kuollut kuin kivi*. Den finska frasen i exempel 32 skulle man kunna översätta till *och han var utan tvivel död*.

I exempel 33 finns det en liten inexakthet.

(33) Vainajan poika herra Magnus Gudmundsson Blad polvistui äitipuolensa vieressä, rouva Ulfhild Tunadotter hänen takanaan. Rouva Blanka **kääntyi poikapuoleensa päin**. (16)

Den bortgångnes son herr Magnus Gudmundsson Blad knäböjde bredvid sin styvmor och fru Ulfhild Tunadotter hade placerat sig bakom honom. Fru Blanka **såg på sin styvson**. (16)

I exempel 33 har ordet *kääntyi* (vände sig) blivit översatt till *såg* (*katsoi*). Frasen *kääntyi poikapuoleensa päin* skulle kunna översatts till *vände sig mot sin styvson*. Genom att välja ordet *såg* i måltexen har översättaren skapat en inexacthet.

I exempel 34 finns det två inexactheter.

(34) Rouva Blanka **oikaisi ryhtinsä**, vaikka **näkymätön pelon lanka** kiristi hänen harteitaan kasaan. (22)

Fru Blanka **försökte räta på ryggen** men en **gastkramande känsla** fick henne att sjunka ihop. (22)

I exempel 34 finns ordet *oikaisi* (rätade på ryggen) när det i översättningen står *försökte räta på ryggen* (*yritti oikaista selkäänsä*). Så istället för att karaktären rätade på ryggen så försökte hon det bara, men lyckades aldrig. *Näkymätön pelon lanka* skulle kunna översättas direkt till *osynlig tråd av rädsla*. Den finska motsvarigheten till ordet *gastkramande* är enligt MOT Pro Ruotsi, *karmea*, *karmaiseva* och *verta hyytävä*.

3.3.3 Semantiska fel

Till detta avsnitt har jag samlat de olika semantiska fel som jag hittat i de kapitlen som jag analyserat. I dessa exempel finns det någonting där inte översättningen stämmer överens med ursprungliga texten.

I exempel 35 finns det ett ord som är felöversatt.

(35) Yksi oli **mennyt kesken**, yksi oli kuollut sylilapsena ja nyt kuolisi viimeinenkin. (10–11)

Ett var **dödfött**, ett barn dog i späda ålder och nu skulle även det tredje barnet lämna henne. (11)

I exempel 35 skulle ordet *missfall* vara mer korrekt, eftersom författaren har skrivit *mennyt kesken*. Att använda ordet *dödfött* antyder att barnet var död när hen föddes, men

i det här fallet föddes aldrig barnet. Detta orsakar ett fel i berättelsen. På 1300-talet användes möjligtvis inte ordet missfall, och på grund av det har översättaren kanske bestämt sig för att använda ordet dödfött. Detta kan man dock inte veta. Det gör inget att det står *dödfött* istället för ordet *missfall* i boken *Min älskade falk*, eftersom det inte gör någon skillnad för berättelsens handling, eftersom detta barn inte nämns igen i boken.

I exempel 36 finns det ett fel som kan göra läsaren förvirrad senare i boken.

- (36) Teuro koulutti haukkoja aina omalla kielellään, suomeksi. Siksi rouva Blanka puhui linnuille aina suomea; se oli hänelle haukkojen kieli, **eikä hän osannut sitä muuten puhua.** (14)

Teuro dresserade alltid falkar på sitt modersmål, finska. Därför talade fru Blanka alltid till fågeln på finska; det var för henne falkarnas språk **som hon annars inte använde sig av.** (14)

I exempel 36 finns det ett översättningsfel. *Eikä hän osannut muuten sitä puhua* skulle kunna översättas till *som hon annars inte kunde tala*. Motsvarighetsfrasen *som hon annars inte använde sig av* ger den antydningen att Blanka kunde tala finska men använde den bara inte, medan i den ursprungliga texten sägs det att hon inte kunde finska annat än bara lite som hon använde när hon gav order till sin falk. Blanka kommer att behöva prata finska senare i boken med de andra karaktärerna, men det är svårt för henne. I den svenskspråkiga boken får läsarna en annan antydning, att hon kunde tala lite finska, men använde bara inte språket annars än med sin falk.

I exempel 37 har personen som det diskuteras om ändrats från källtexten till måltextern.

- (37) – **Häntä** johdatettiin harhaan, lanko. (108)
– **Jag** blev vilseledd, svåger. (102)

I exempel 37 ändras personen som har blivit vilseledd mellan texterna. Istället för att måltextern skulle ha översatts till *Han blev vilseledd, svåger* så har personpronomen *jag* använts. Det här är ett betydligt översättningsfel i texten. I texten är det två personer (man A och B) som pratar om en annan man (man C) och det är den här andra mannen (C) som

har blivit vilseledd. I den svenska texten talar dock dessa två män (A och B) inte alls om en tredje person (C), men istället är det talaren (B) som har blivit vilseledd. Så var det ändå inte enligt den ursprungliga texten. Detta kan göra läsaren förvirrad om *vem* som var bakom denna händelse som dessa två män (A och B) talar om.

I exempel 38 finns det två ordval som är felöversatt.

- (38) Koko hänen rohkeutensa oli valunut ensimmäiseen kysymykseen, ja kun siihen oli **hyvä** vastaus, **tuntui loukkaavalta kysyä lisää.** (17)

Hon hade samlat allt sitt mod för den första frågan och när svaret hon fick var **rimligt kändes det genant att fortsätta fråga.** (17)

I exempel 38 finns ordet *hyvä* (bra) som har översatts till *rimlig* (kohtalainen, hyväksyttävä). I den svenska texten får man en annan antydning om hurdant svaret var. Istället för att svaret var bra enligt karaktären så var det bara passande och lagom i den svenska texten. Detta är alltså en felöversättning. Ordet *loukkaava* (förolämpande) och översättningens ord *genant* är inte ordmotsvarigheter. Enligt MOT Pro Ruotsi så är ordet *genant*, finska motsvarigheter *nolo*, *kiusallinen*, *hämmentävä* och *nolostuttava*. Det finns en tydlig betydelsenysans här. Istället för att huvudkaraktären tänkte att det skulle vara förolämpande att ställa fler frågor så tycker hon i den svenska texten att det är pinsamt att ställa fler frågor.

Exempel 39 har jag redan diskuterat i avsnitt 3.3.1 som betydelsenysans, men i denna fras finns det också ett semantisk fel.

- (39) – Pääsisinkö minä **sieltä** pois? (14)
– Skulle jag kunna åka **härifrån**? (14)

I exempel 39 finns det en felöversättning. Ordet *sieltä* (därifrån) har översatts till *härifrån* (*täältä*). Eftersom meningarna har blivit skrivna annorlunda så får läsaren en annan antydning om vad karaktären vill komma bort från. I den finska texten pratar hon om platsen

var hon inte är närvarande för tillfället men i den svenska texten pratar hon om platsen var hon befinner sig just nu.

3.4 Övriga semantiska förändringar

Avsnitt 3.4 handlar om övriga semantiska aspekter av översättningen, men som inte hör till Ingos (1990) kategorisering. Dessa exempel är alla från kapitel ett i undersökningsmaterialet.

I exempel 40 finns det flera finska namn på karaktärer i boken som är olika på målspråket än i källspråket.

- (40) Sillä vaikka vanha kuningas **Maunu Eerikinpoika** oli surkealla tavalla hukunut Bömmel-vuonoon Norjassa pari vuotta sitten, ei hänen poikansa Norjan kuningas **Haakon** ollut antanut anteeksi isänsä häpeällistä vankeutta Tukholman linnassa.
Kuningas Haakonilla ja hänen puolisoillaan Margareetalla, joka oli isänsä Valdemar Atterdagin jälkeen perinyt Tanskan kruunun, oli poika **Olavi**. (106)

Ty fastän den gamle kung **Magnus Eriksson** till all olycka drunknat i Bömmelfjorden i Norge ett par år tidigare hade inte hans son, Norges kung **Håkan**, förlåtit den förnedrande fångenskap hans far fått utstå på Stockholms slott.
Kung Håkan och hans hustru Margareta, arvtagare till danska kronan efter sin far Valdemar Atterdag, hade en son, **Olof**... (100)

I exempel 40 kan man se hur finska namn har blivit översatta till de svenska motsvarighetsnamnen. Till exempel har *Olavi* blivit *Olof* och *Maunu* blivit *Magnus*. Översättaren har valt att ändra namnen så att de passar målgruppen bättre. Ändå är inte alla finska namn i den svenska texten ändrade, en av huvudkaraktärernas namn, *Daniel Tulikilpi*, har inte översatts. De flesta ortnamn och namn på byggnader i Finland är inte heller översatta.

Till exempel så har *Maunu Eerikinpoika* blivit översatt till *Magnus Eriksson*. Maunu kunde dock ha behållit sitt finska förnamn för att kunna visa i den svenska texten att han är finsk. Däremot kan det anses att översättningen av efternamnet är på sin plats eftersom alla inte förstår det finska ordet *poika*, vilket betyder son på svenska. Det är översättarens plikt att tänka på vad som fungerar bäst för målgruppen.

Olavi har blivit förändrad till *Olof*. Även detta har översatts för att höra bättre hemma hos målgruppen. I den finska boken är namn ett bra sätt att hålla koll på om personerna är från Finland eller från Sverige eftersom i boken var det mycket resande fram och tillbaka mellan länderna. I den svenska boken kan man inte göra detta i och med att de finska namnen är översatta till svenska. Den som läser översättningen kan undra varför personer som är finskspråkiga och har bott hela sitt liv i Finland med en finsk familj har ett helt svenskspråkigt namn i den svenska boken.

Författaren har skrivit att *Maunu Eerikinpoika*, som var avliden, hade sonen *Haakon* som var Norges kung. Översättaren har skrivit att pappan är *Magnus Eriksson*, som har sonen *Håkan* (Norges kung). Enligt DigitaltMuseum hade *Magnus Lagabøte* en son som heter *Haakon den femte* (DigitaltMuseum). Enligt NE hette pappan *Magnus Lagaböter* och sonen *Håkon V Magnusson* (NE).

Boken är en historisk roman som baserar sig på fakta och därför är det viktigt att namnen är korrekta, speciellt när de två kungar som det talas om i boken har funnits på riktigt. Det riktiga namnet på den norska kungen som levde på 1300-talet som boken ifråga utspelar sig var *Haakon* (DigitaltMuseum), men han har även kallats kung *Håkon* (NE), *Haakon V* och *Håkon V*. Haakons pappa var *Magnus*, som översättaren har använt i översättningen (DigitaltMuseum). Sålunda är namn översättaren använt i måltextern korrekta svenska motsvarigheter till de finska namnen i källtexten.

Eftersom boken berättar om en kvinna från Sverige som gifter sig med en man från Finland och hur de reser fram och tillbaka mellan länderna så anser jag att även om en del av de finska namnen kan vara svåra att uttala för en svenskspråkig så borde de inte översättas. Eftersom det finns så många namn i boken så skulle det underlätta läsaren om

vissa namn skulle vara svenskspråkiga och vissa finskspråkiga. Då kunde läsaren lättare följa med om vem det talas om och vem som är släkt med vem. Målgruppen måste ändå konstant vara i tanken när man översätter, därför tycker jag att det är bra att översättaren har översatt några av de finska efternamnen. Finska förnamn skulle jag dock hålla samma som i källtexten. Exempel 40 var ett bra exempel angående det detektivarbete som översättaren måste göra i sitt arbete. Om översättarens detektivarbete diskuterade jag i avsnitt 2.2.

I exemplen 41 och 42 har översättaren givit två olika svenska ord, på samma sida, till samma finska motsvarigheten.

(41) **Ruumissaarna** oli ylen ylistävä. (15)

Griftetalet var mycket lovprisande... (15)

(42) Högbyn rouva Blanka ei viitsinyt kuunnella **ruumissaarna**. (15)

Fru Blanka på Högby gitte inte lyssna på **liktalet**. (15)

I exemplen 41 och 42 har ordet *ruumissaarna* översatts på två olika sätt i måltextern, både som *griftetal* och *liktal* (kapitel 1, sida 15). Enligt MOT Pro Ruotsi är ordet *griftetals* finska motsvarighet *hautajaispuhe*. I MOT Pro Ruotsi finns det ingen svensk motsvarighet till ordet *ruumissaarna* och ingen finsk motsvarighet till ordet *liktal*. Exempel 41 är egentligen ett semantisk fel, men jag bestämde att presentera exemplet tillsammans med exempel 42 i kategorin övrigt. Man får inte riktigt samma information från dessa motsvarigheter, men de fungerar i den svenska texten. Hur som helst så får målgrupperna olika associationer från de finsk- och svenskspråkiga texterna.

3.5 Slutsatser

Analysen visade på en del semantiska skillnader mellan böckerna. De flesta skillnaderna är ordvalskillnader som ändrar betydelsen något men som inte har någon stor effekt på berättelsen, det vill säga de kan inte anses vara semantiska fel. Även om det finns en hel del betydelskillnader i undersökningsmaterialet så har det inte en betydande skillnad på förståelsen av den svenska texten. Så de semantiska förändringar som fanns i översättningen påverkade den information som läsaren fick.

I den första kategorin *semantiska utelämnningar* var det främst frågan om enstaka utelämnade ord. De flesta av dessa utelämnade ord var sådana som inte gör någon betydlig skillnad i berättelsen. Dock fanns det vissa ord som kunde konstateras vara onödiga att utelämma från översättningen. Till exempel ordet *kanahaukkanaaras* (slaghökshona) i exempel 2 hade utelämnats. Denna utelämnning ändrar inte berättelsen, men eftersom falken har en betydlig roll i själva berättelsen så fanns det ingen anledning att lämna bort denna beskrivning om falkens ras. De mesta av de utelämnade orden skulle ha kunnat vara med i översättningen.

De flesta utelämnade orden ledde till nyansskillnader mellan översättningen och källtexten. I exempel 18 är ordet *typerys* (dumskalle) översatt till *hönshjärna*. Eftersom det finns en motsvarighet (dumskalle) som är semantiskt närmare det ursprungliga ordet så skulle man ha kunnat använda det ordet istället. De flesta av nyansskillnaderna är alltså ordval som ändrar källtextens betydelse.

I fråga om inexaktheter fanns det oftast bara ett ord i en mening i kapitel ett och sju som inte stämde överens med ordet i källtexten. Ordet som hade använts i källtexten hade översättaren valt att översätta till ett annat ord än den direkta ordmotsvarigheten. Inexaktheterna i fråga om ordval berörde oftast ord som beskrev känslan som karaktären hade eller någonting som karaktären gjorde för tillfället. Det fanns även några semantiska fel i de kapitlen jag analyserade. Dessa var bland annat användning av fel pronomen (*han* för *jag* i exempel 37) eller fel adverb (*häriifrån* för *däriifrån* i exempel 39). Dessa fel inverkar på förståelsen av sammanhanget, händelsen och personen.

Semantiska tillägg i undersökningsmaterialet var oftast enstaka ord som översättaren hade valt att lägga till i översättningen. Till exempel hade översättaren valt att lägga till en beskrivning av en av karaktärerna i boken eller en beskrivning på en lokal. Dessa beskrivningar fanns inte i källtexten.

Även om alla ord inte riktigt betyder samma sak så kan de ändå ge samma känsla och tanke till läsaren. Alla ord i undersökningsmaterialet har en direkt motsvarighet på svenska och därför skulle översättaren ha kunnat använda dessa ordmotsvarigheter i sin översättning. Jag noterade att översättarens alla ordval och lösningar i översättningen inte var lika gammaldags än vad orden i den finska boken är. Till exempel i exempel 9 fanns ordet *mekastaa* (väsnas, skräna och stoja) i källtexten och i måltexten var det översatt till *att spela lite apa*. Dessa är inte ordmotsvarigheter och inte har de samma gammaldags stil heller.

I avsnitt 2.5.1 diskuterade jag om *finlandssvenska ord*, *finlandismer* och *sverigesvenska ord*. Jag var intresserad av att veta om finlandssvenska ord, som har ålderdomliga drag, skulle ha hittat sin väg in i översättningen, men sådana ord fanns det inte. I de två kapitlen (kapitel ett och sju) som jag analyserat fanns det inte finlandismer eller finlandssvenska ord. Om översättaren har en finlandssvensk eller sverigesvensk bakgrund kan man ibland se spår av i översättningen. Det är svårt att veta hurdan bakgrund översättaren har, men enligt *Kirjasampo* så är Relanders nationalitet svensk och man kunde dra slutsatsen att finlandismer och finlandssvenska ord kanske inte är så bekanta för henne. (Kirjasampo 2) Boken är skriven på standardsvenska. Att använda standardsvenska kan också vara en del av översättarens strategi eftersom Kaari Utrios bok har läsare både i Sverige och i Finland. Den finska boken var skriven på standardfinska och därför är det lämpligt att översättningen också är skriven på standardsvenska.

4 SLUTDISKUSSION

Min avhandling pro gradu är en semantisk översättningsanalys av Kaari Utrios bok *Haukka, minun rakkaani* (1990) och dess översättning *Min älskade falk* (2000). Översättningen är gjord av översättaren Ann-Christine Relander. I analysen har jag granskat hurdana semantiska förändringar det finns i översättningen. I undersökningen har jag haft ordböckerna *MOT Pro Ruotsi* och *Svenska Synonymer* till hjälp i översättningarna. Kategorierna har jag valt ut från Rune Ingos bok *Lähtökielestä kohdekieleen* (Ingo 1990). Kategorierna i analysen i min undersökning var *semantiska utelämnningar, betydelsenyanser, inexaktheter, semantiska fel* och *semantiska tillägg*.

Mina hypoteser var att det skulle finnas meningar i översättningen vars betydelser har förändrats och ord som har blivit utelämnade. Jag tänkte att det skulle finnas mycket tillägg, förklarande ord och adjektiv. Och det fanns det också, men mycket mindre än vad jag förväntade mig. Det fanns mest betydelsenyanser, oftast ett ord som ändrade betydelsen i frasen, ord som skulle ha kunnat översättas med ordets direkta motsvarighet, men översättaren har, av någon anledning, bestämt att använda en annan motsvarighet. Jag tänkte att det skulle finnas ord som kan ge en annan känsla till läsaren beroende på om man läser den finska texten eller den svenska, och så var det också.

Min första forskningsfråga var: *Hurdana semantiska tillägg, utelämnningar och fel finns det i översättningen?* I undersökningsmaterialet fanns det ungefär lika mycket belegg på dem alla. De mesta av ändringarna i måltexten var *ord* som är tillagda, utelämnade eller felöversatta jämfört med källtexten. Min andra forskningsfråga var: *Hurdana betydelskillnader finns det mellan källtexten och måltexten?* Nästan alla av de exempel som jag presenterat i min undersökning är betydelskillnader, eftersom alla dessa ändringar i översättningen ändrar lite på textens betydelse. De största semantiska förändringarna i översättningen utgörs ändå av betydelsenyanser, det vill säga ord som inte motsvarar källtextens ord och förändrar därför betydelsen i måltexten. Dessa betydelskillnader hade oftast ingen betydande inverkan på själva berättelsen. Ändå gjorde flera av betydelskillnaderna att känslan som ska föras över till läsaren genom böckerna ibland är annorlunda i måltexten än i källtexten.

Så det fanns alltså mycket av utelämningar, tillägg, felöversättningar och inexaktheter i undersökningsmaterialet, men inte alls lika mycket som det fanns betydelsenyanser. De flesta av betydelsenyanserna var sådana som leder till att källtextens läsare får en annan känsla än vad översättningens läsare får. Och när det talas om karaktärens känslor så har de ibland blivit förändrade från källtexten till måltexten. Till exempel så talade karaktären *tålmodigt* i källtexten men i måltexten talade personen istället *lugnt* (exempel 25). Ett annat exempel på karaktärens förändrade känslor är när (exempel 34) karaktären tyckte att det skulle vara *förolämpande* att ställa fler frågor, men i måltexten tyckte karaktären att det skulle vara *genant*.

Det fanns många ordval i översättningen av kapitel ett och sju som skiljer sig semantiskt från källtexten. Alla dessa har inte en direkt betydelse för boken, men det fanns ändå sådana felaktigheter i översättningen som ändrar betydelsen för berättelsen. Översättningen är inte misslyckad om den skiljer sig från den ursprungliga texten, eftersom översättningar omöjligt kan vara helt likadana som källtexterna. Översättarens jobb är att skriva texten som hen tycker fungerar för målgruppen och passar in i språket som man översätter texten till.

I den finska boken är det meningen att personer i Finland har ett finskt namn och personer i Sverige har ett svenskt namn. Jag fick bland annat reda på i undersökningen att översättaren har valt att översätta många av de finska namnen till svenska. Här har översättaren haft målgruppen i tanken och möjligtvis tänkt att vissa finska namn kan vara svåra för svenskspråkiga. Innan översättaren börjar översättningsarbetet tar hen reda på var de möjliga läsarna bor, i Sverige eller i Finland. Om det möjligtvis finns läsare i båda länderna, borde det tas i beaktan under översättningsarbetet. Var har tidigare översatta böcker från samma författare köpts? Består målgruppen bara av vuxna eller kommer även barn att läsa denna bok? Hurdan stil finns det i källtexten? Allt detta ska tas i beaktan under översättningsarbetet. Något måste kanske förklaras eller förtydligas mer för läsarna i Sverige än för läsarna i Finland och tvärtom.

Finlandismer kan vara förvirrande för sverigesvenskar, då är det bra för finlandssvenskarna att veta vilka ord man kan använda och vilka ord man bör undvika i

kontakten med sverigesvenskar. Det här ämnet valde jag att ta med i min avhandling på grund av ett eget intresse för finlandismer och eftersom under översättningsarbetet så kan det vara utmanande att bara kunna använda standardsvenska ord. När talspråk ska översättas så kan översättare behöva välja om hen använder antingen finlandssvenska eller sverigesvenska ord.

Den svenskspråkiga boken som jag analyserat är skriven på standardsvenska. Bokens miljö är 1300-talets Sverige och Finland. Den finska boken är skriven på standardfinska med ålderdomliga drag. Det översatta verket är därför också skriven på standardsvenska, men stilen verkar vara mindre ålderdomlig än vad den finska boken är. Eftersom översättningen ska vara stilistik trogen till originalet så är det ett rimligt beslut att skriva boken på standardsvenska, men texten borde vara skriven med samma ålderdomliga drag. Eftersom boken utspelar sig i både Sverige och Finland så hoppades jag att hitta ord som skulle visa vilket land karaktärerna kommer från genom deras språk. När en finsk person talade svenska så hade jag hoppats att se finlandismer och finlandssvenska ord användas och när en karaktär från Sverige talade så skulle översättaren ha kunnat använda vanliga rikssvenska ord. Men valet att använda neutralt språk är lämpligt med tanke på målgruppen i båda länderna och eftersom den finska boken är mest skriven på standardfinska.

Till översättarens arbete ingår att ta beslut om vilka motsvarigheter man ska använda och att vara noggrann med att inga fel uppstår mellan källtexten och översättningen. Måltexten ska vara lika funktionell som källtexten är och oftast betyder detta att man måste använda ord med en annan konnotation. En bok och dess översättning kan med andra ord aldrig vara helt likadana. Till översättarens jobb hör att anpassa berättelsen till målspråkets kultur och att anpassa ordförrådet för målgruppen. Ibland kan man höra sådana fördomar att en översättning ska vara en exakt kopia och att översättare inte får ändra något ord alls och att översättaren inte borde göra personliga lösningar. Det är dock inte så, översättaren behöver ofta göra ändringar av olika slag men det viktigaste är att texten är i semantisk ekvivalens med källtexten.

Det översatta verket kan anses fungera som en egen helhet. Om man inte granskar böckerna bredvid varandra mening för mening så kommer det vara svårt att hitta skillnader. De semantiska skillnader som jag hittat förändrar inte helheten med boken, men är ändå skillnader som hade kunnat undvikas.

Denna översättningsanalys kan vara till nytta för andra som gör översättningsanalyser, som också använder Rune Ingos (1990) kategorisering med semantiska förändringar mellan käll-och måltexten. Bland annat kan man lära sig nya sätt att använda ord och noga analysera varje aspekt i en fras. Detta är speciellt bra för nya översättare, studenter och de som har börjat översätta skönlitterära verk. I skönlitterära texter är det bra att ha en konstnärligt målade text. Speciellt om källtexten är sådan som boken *Haukka, minun rakkaani* är. Detta kräver kreativitet från översättaren.

I en fortsatt studie skulle man kunna koncentrera sig på översättningar, med minst 10 år mellan källtexten och måltexten och fokusera på stilen och språken i böckerna. Man skulle kunna ta reda på om ordförråd eller skrivstilen skulle behöva uppdateras till målgruppen. Man skulle kunna välja en liknande bok som Kaari Utrios *Haukka, minun rakkaani*, det vill säga en historisk roman som placerar sig i tiden mellan 1300- och 1800-talet.

LITTERATUR

Primär litteratur

Utrio, Kaari (1990). *Haukka, minun rakkaani*. Helsingfors: Tammi.

Utrio, Kaari (2000). *Min älskade falk. (Haukka, minun rakkaani)*, översättning av Christine Relander. Finland: Wahlström & Widstrand.

Sekundär litteratur

Aaltonen, Sirkku (2015). *Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään*. Teoksessa: Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.). Tallinna: Gaudeamus.

Asplund, Heidi (2019). *Semanttiset muutokset lastenkirjan Koiramäen Suomen historia ruotsinnoksessa Hundarnas historiebok – Finland, en del av Sverige*. Publicerad avhandling pro gradu från enheten för marknadsföring och kommunikation och finska som andra inhemska språk. Vasa universitet.

Bassnett, Susan (1995). *Teoksesta toiseen*. Tampere: Gummerus Kirjapaino Oy.

DigitaltMuseum (2014). *Kong Haakon den femte*. Publicerat 17.11.2014. [Citerat 13.10.2020]. Tillgänglig: <https://digitaltmuseum.no/011085441178/kong-haakon-den-femte>

Ett land två språk. Den finländska modellen. (1998) Jyväskylä: Gummerus Printing.

Gullin, Christina (1998). *Översättarens röst. En studie i den skönlitterära översättarens roll med utgångspunkt i översättningar av Else Lundgren och Caj Lundgren*. Lund: Lund University Press.

375 Humanistia (2014). *Kaari Utrion tuotanto*. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta. [Citerat 17.2.2020]. Tillgänglig: <https://375humanistia.helsinki.fi/kaari-utrio/kaari-utrion-tuotanto>

Hägnesten, Toura 2015. *Närmare närläsning?* Stockholms stad. Publicerat 14.2.2015. [Citerat 15.10.2020]. Tillgänglig: <http://pedagogblogg.stockholm.se/tourahagnesten/2015/02/14/narmare-narlasning/>

Hällström- Reijonen, Charlotta af & Mikael Reuter (2008). *Finlandssvensk ordbok*. Helsingfors: Schildts.

- Hällström- Reijonen, Charlotta af (2010). *Forskning om finlandismer och språkvårdens möjlighet att påverka dem*. [Citerat 4.2.2019]. Tillgänglig: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66651/K%C3%A4llan%202010-1_om%20finlandismer.pdf?sequence=1
- Hällström- Reijonen, Charlotta af (2012). *Språkbruk*. [Citerat 30.1.2019]. Tillgänglig: <https://www.sprakbruk.fi/-/stoppel-bevaring-och-siskonkorv>
- Ingo, Rune (1990). *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen*. Helsingfors: WSOY.
- Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.
- Isof (2019). *Finns det personer som helt saknar dialekt? Vad är standardspråk?* Institutet för språk och folkminnen. [Citerat 15.10.2020]. Tillgänglig: <https://www.isof.se/om-oss/for-dig-i-skolan/dialekter-for-dig-i-skolan/fragor-och-svar-om-dialekter-for-unga.html#Finnsdetnagonsomheltsaknardialekt>
- Jakobsson, Lovisa (2017). *Skillnader mellan finlandssvenska och sverigesvenska*. Semantix- blogg 15.2.2017. [Citerat 30.1.2019]. Tillgänglig: <https://www.semantix.se/blogg/skillnader-mellan-finlandssvenska-och-sverigesvenska/>
- Kaariutrio (2018). *50 vuotta kirjailijana*. Publicerat 28.9.2018. [Citerat 10.1.2020]. Tillgänglig: <https://kaariutrio.fi/wp/>
- Kirjasampo 1. *Utrio, Kaari*. [Citerat 19.2.2020]. Tillgänglig: https://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/kauno%253Aperson_123175904013124
- Kirjasampo 2. Ann-Christine Relander. [Citerat 15.10.2020]. Tillgänglig: <https://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/saha3%253Au094b506e-56f7-4bb0-946a-783fc67f6344>
- Lindqvist, Yvonne (2005). *Högt och lågt i skönlitterär översättning till svenska*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- MOT Pro Ruotsi.
- Mäntynen, Anne (2006). *Genre – tekstilaji*. Teoksessa: Susanne Shore & Anna Solin (toim.). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- NE. *Håkon V Magnusson*. [Citerat 13.10.2020]. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/h%C3%A5kon-v-magnusson>
- Nida, Eugene A. (2001). *Contexts in translating*. Amsterdam: Benjamins.
- Patel, Runa. Bo Davidson, (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Reuter, Mikael (2011). *Översättning och språkriktighet*. Version 2006. Helsingfors: Svensk Språktjänst AB.
- Reuter, Mikael (2014). *Så här ska det låta. Om finlandssvenska och språkriktighet*. Helsingfors: Scriptum.
- Sorvali, Irma (1991). *Studier i översättningsvetenskap*. Institutionen för nordiska språk. Uleåborgs universitet.
- Svenska kyrkan 1 (2019). *S:ta Clara kyrkans historia*. [Citerat 11.10.2020]. Tillgänglig: <https://www.svenskakyrkan.se/stockholmsdomkyrkoforsamling/sta-clara-kyrkas-historia>
- Svenska kyrkan 2. *Förbön*. [Citerat 10.11.2020]. Tillgänglig: <https://www.svenskakyrkan.se/Sve/Bin%c3%a4rfiler/Filer/81A30C26-B348-448E-8581-22F3F73EBE2B.pdf>
- Svenska Synonymer. Tillgänglig: [Synonymer.se](https://www.synonymer.se).
- Takala, Maija (2020). *Hur Uljas Musta blev Stolt Semantisk analys av den svenska översättningen av barnboken Tikkumäen talli*. Publicerad avhandling pro gradu från enheten för marknadsföring och kommunikation och svenska språket. Vasa universitet.
- Tandefelt, Marika (2015). *Gruppspråk samspråk två språk*. Borgå: Bookwell.
- Tarkiainen, Kari (2008). *Sveriges Österland. Från forntiden till Gustav Vasa*. Helsingfors: Nord Print.
- Van Meerbergen, Sara (2010). *Nederländska bilderböcker blir svenska. En multimodal översättningsanalys*. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen Institutionen för nordiska språk. Stockholms universitet.
- Östman, Carin (2015). (Red). *Det skönlitterära språket. Tolv texter om stil*. Tyskland: Morfem.